

Pedagogiska utgångspunkter, innehåll och progression

Den pedagogiska utgångspunkten för grundlärarprogrammet som helhet, liksom för inriktningen mot fritidshem, är att utbildningen ska vara sammanhållen, vilket innebär att professions- och ämneskunskaper bildar en helhet och att innehållet i undervisningen utgår från ett vetenskapligt förhållningssätt. Denna utgångspunkt ligger också i linje med lärosätets AIL-profil (arbetsintegrerat lärande) (se bedömningsområde Arbetsliv och samverkan). Programmets vetenskapliga förhållningssätt innebär konkret, att innehållet som studenterna möter i utbildningen ska bygga på forskning, men också att studenterna successivt utvecklar en vetenskaplig kompetens och ett vetenskapligt förhållningssätt (se bedömningsområde Utbildningsmiljö samt beskrivningen av måluppfyllelse för mål 2).

Det centrala ämnet i Grundlärare med inriktning fritidshem har lärosätet valt att beteckna som *fritidspedagogik*¹. Ämnesområdet innehåller såväl teoretiska och vetenskapliga som professionsinriktade, ämnesmässiga och praktiska aspekter på yrket som lärare med inriktning fritidshem. I ämnet fritidspedagogik inkluderas ämnesmässigt stoff och kunskaper om barns utveckling, barns sociala och relationella lärande, lärande i fria miljöer, barns uppväxtvillkor i dagens samhälle, konflikthantering och kamratrelationer samt om planering, utveckling, utvärdering och kvalitetsgranskning av fritidspedagogisk verksamhet. Till detta kommer också ämnesinnehåll som svenska och matematik (15 hp), naturvetenskap (7,5 hp), estetiska lärprocesser (7,5 hp), media och informationssamhällets teknik (7,5 hp) samt bedömning (7,5 hp) och, särskilt i lärosätets enda valbara praktiska/estetiska ämne, idrott och hälsa (30 hp).

Integrerat med det ämnesmässiga vetenskapligt grundade stoffet finns en succesiv fördjupning av de allmän- och ämnesspecifika didaktiska förmågor som en fritidslärare² behöver för att omsätta de teoretiska kunskaperna om barns/elevs utveckling och lärande i ett praktiskt/professionellt handlande i fritidshemsmiljön men även i skolverksamheten. Dessa didaktiska förmågor återkommer i samtliga kurser med fritidspedagogisk inriktning och behandlas och examineras därmed successivt i termer av såväl fördjupad förståelse som ökade färdigheter. Lärarstudenternas didaktiska förmågor fördjupas fortlöpande både via högskoleförlagda (HFU) och verksamhetsförlagda kurser (VFU), vilket innebär att studenterna under hela utbildningen ges möjlighet till ett lärande från teori till praktik och vice versa. Detta fördjupas ytterligare genom fältstudier under HFU-kurserna.

Utbildningen är uppbyggd med tanke på progression inom det fritidspedagogiska området, men också med tanke på progression i förhållande till generella pedagogiska kompetenser. En generell kompetens, central för lärarutbildningen är att studenterna lär sig omsätta teoretiskt förvärvad kunskap i undervisning. Studenterna ges utrymme och möjlighet att utveckla kompetensen på ett flertal sätt i inriktningens undervisning. Kurser inom specifika ämnesområden har t.ex. alltid ett didaktiskt perspektiv och studenterna utför fältarbete, ofta kopplat till examinationsuppgifter, under sin VFU. Exempel på generella kompetenser är förmågan att se och analysera företeelser ur olika perspektiv, att tänka abstrakt och att värdera skeenden och annan information. Progressionen sker genom att utbildningen inledningsvis har enklare reflekterande uppgifter som utvecklas till mer komplexa, där studenterna behöver syntetisera kunskap och ställa egna frågor. Inledningsvis har studenterna uppgifter av mer observerande karaktär i relation till undervisning, men under utbildningens gång

¹ Språkbruket är inte helt enhetligt generellt sett när det gäller denna term. Vissa lärosäten väljer att istället använda begreppet fritidshemspedagogik, med hänvisning till att fritidspedagogik kan tolkas som ett vidare ämne som inkluderar all kunskap om området fritid, inte enbart den som rör fritidshemmet. Högskolan Väst har dock valt den mer övergripande termen fritidspedagogik bland annat eftersom utbildningen inte enbart berör fritidshem utan t ex också arbete inom skolans ram.

² Den korrekta beteckningen är *Grundlärare med inriktning mot fritidshem*, men oftast används på de flesta lärosäten de kortare termerna *lärare i fritidshem* eller *fritidslärare*. Högskolan Väst har här valt den senare, i analogi med *förskollärare* och *grundskollärare*.

utvecklar de sin förmåga att planera, bedriva och utvärdera densamma. Examinationernas komplexitet utvecklas också gradvis genom inriktningen genom att uppgifterna ställer allt större krav på att redogöra, diskutera, analysera och problematisera fenomen, företeelser och teoretiska resonemang. Studenterna förväntas också ta större ansvar i sina studier genom att de under utbildningens gång ska kunna inhämta information och tolka uppgifter mer självständigt och där därmed inte behöver lika tydliga läs- och uppgiftsinstruktioner.

VFU:ns organisering är ett resultat av strävan att integrera professionskunskaper med akademiskt inriktade kunskaper. VFU:n är integrerad i kurserna inom både det fritidspedagogiska området och den utbildningsvetenskapliga kärnan, förutom i en kurs inom UVK, vilken innehåller ett specialpedagogiskt perspektiv. Studenterna gör sin första VFU-period under den första terminen och har sedan ytterligare fyra VFU-perioder under utbildningens gång. Under utbildningen får studenterna minst två examinerande besök av högskolans lärare (termin 3 och 6), där det första besöket har både en formativ och summativ funktion, medan det sista besöket ska säkra att studenten erövrat tillräckliga kunskaper och kompetenser för att kunna hantera läraruppdraget och utveckla verksamheten. I VFU, liksom i övriga delar av utbildningen, är såväl breddning som fördjupning av studenternas kompetenser viktiga. För att säkra studenternas yrkesmässiga progression finns ett behörighetskrav formulerat inför VFU-kursen i termin 4 (VFU208). Detta innebär att studenterna har tillträde till den aktuella kursen eller till kurserna som följer i inriktningen först efter godkänt resultat på VFU-delarna i två tidigare kurser (FAR110, SMG105).

Grundlärarprogrammets organisatoriska hemvist

Högskolan Västs samtliga lärarprogram är placerade på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk vid institutionen för individ och samhälle. Härigenom ges goda förutsättningar för gemensamma planerings- och uppföljningsmöten, men också möjlighet för lärarna till daglig spontan kontakt. Pedagogiskt och vetenskapligt erfarenhetsutbyte över program- och inriktningsgränserna sker bland annat genom gemensamma programmöten, programrådsmöten, avdelningsmöten, ämnesmöten och terminsvisa kvalitetskonferenser. Vid dessa tillfällen bearbetas och utvecklas olika typer av kvalitetssäkrande åtgärder, t.ex. vad gäller vetenskaplig anknytning, bedömning, studentmedverkan och VFU-frågor.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Av bifogad tabell framgår vilka lärare som under 2018 undervisar på Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem. Personalgruppen består totalt av 12 adjunkter, 3 doktorander, 14 lektorer (varav 2 docenter) och 2 professorer. Av lärargruppen är 19 % män och 81 % kvinnor. Av dessa har 81 % lärarexamen och 51 % är disputerade. Grundlärarprogrammet som helhet leds av en avdelningschef som har ansvar för kort- och långsiktig kompetensförsörjning och för programmets kvalitet och kvalitetssäkringsarbete. Den operativa ledningen av programmet handhas av en programansvarig lärare. Programmet är knutet till ett programråd som har ett kvalitetssäkringsuppdrag. Sedan hösten 2017 har lärarutbildningen även en utvecklingsledare som arbetar med långsiktiga utvecklings- och kvalitetsfrågor.

Vid planeringen av lärarlagens sammansättning för respektive kurs och för den långsiktiga kompetensförsörjningen, eftersträvas att lärarna sammantaget har ämnes- och ämnesdidaktisk kompetens, vetenskaplig kompetens och relevant yrkeskompetens. Vid tillsättningen av examinatorer i kurserna utses den person som bedöms ha bäst förutsättningar att säkra att studenterna når kursens mål. Examinatorerna på examensarbetet är alltid disputerade.Handledarna för examensarbetena på grundnivå har minst magisternivå, men majoriteten av handledarna är disputerade (samtliga handledare var disputerade 2017).

Avdelningscheferna på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk arbetar kontinuerligt med kort- och långsiktig kompetensförsörjningsplanering för att säkerställa att adekvata lärarresurser finns för programmets olika ämnen och utbildningsområden. Kompetensförsörjningsplaneringen följs upp årligen med högskolans ledning, utifrån lärosätets interna kvalitetssäkringsprogram.

I enlighet med högskolans riktlinjer ska samtliga lärare ha högskolepedagogisk kompetens motsvarande minst 15 hp högskolepedagogiska kurser. För nyanställda lärare som inte har högskolepedagogisk kompetens planeras detta inom ramen för lärarnas kompetensutvecklingstid. Förutom behörighetsgivande kurser anordnar den högskolepedagogiska enheten (HPE) seminarier och pedagogiska träffar om högskolepedagogiska frågor, såsom exempelvis konstruktiv länkning och inkluderande undervisning.

Kompetensen i relation till den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU)

Inom Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem organiseras de lärare som ansvarar för den verksamhetsförlagda utbildningen i VFU-team. Högskolan Västs interna arbete kring verksamhetsförlagd utbildning är avgörande för att skapa samsyn och rättssäkerhet vid bedömningen av studenterna och organiseras därför med ledorden systematik och kontinuitet. Inom VFU-teamet behandlas aktuella studentärenden, vid behov med stöd av programansvarig. I teamet diskuteras också VFU-frågor såsom bedömning i samband med examinerande besök och gemensamt arbete görs för att utveckla VFU-kurserna i programmet. Centralt i arbetet med likvärdig bedömning av studenter i VFU-kurser är, liksom i alla kurser, att lärandemål och examinationsformer är tydligt formulerade och transparenta för VFU-lärare, student och VFU-handledare.

Förutom lärarna som ansvarar för den högskoleförlagda delen av utbildningen finns också VFU-handledare knutna till studenter i samband med verksamhetsförlagd utbildning. Eftersom studenterna har en enskild placering under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen finns ungefär lika många VFU-handledare per program och kull som antalet studenter. I Högskolan Västs nya VFU-överenskommelser anges att huvudmannen ansvarar för att utse VFU-handledare med för studentens utbildning relevant ämnesbehörighet. Likaså ansvarar huvudmannen för att VFU-handledaren har adekvat kompetens för handledaruppdraget. Högskolan Västs handledarutbildning (7,5 hp) omarbetades hösten 2015 för att bättre svara mot de verksamma lärarnas behov avseende flexibilitet och studietakt. Sedan omarbetningen har 146 VFU-handledare genomgått handledarutbildningen med godkänt resultat och under våren 2018 är ytterligare 26 handledare antagna till utbildningen. För att underlätta för fler att gå handledarutbildning och på så vis kvalitetssäkra den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, erbjuds platsförlagd utbildning i våra samarbetskommuner.

Kompetensutveckling och kompetensspridning

Internt arbetar Högskolan Väst med både individuell och kollektiv kompetensutveckling. I enlighet med det lokala arbetstidsavtalet har lärare/forskare 20 % av arbetstiden avsatt för kompetensutveckling (KU). Denna tid ska användas för forskning, vetenskapligt meriteringsarbete, fördjupning och breddning av kompetensområde och/eller verksamhetsutvecklande insatser av annat slag, i syfte att bidra till att utveckla högskolans verksamhet. Planering av kompetensutvecklingens omfattning och inriktning samt uppföljning sker årligen i tjänsteplanerings- och medarbetarsamtal. Normalt är minst 10% av varje enskild lärares årsarbetstid avsatt för kompetensutveckling. Ytterligare tid ges efter ansökan, på så sätt att den totala kompetensutvecklingstiden för institutionens lärarkollektiv motsvarar 20% av den gemensamma årsarbetstiden.

Ytterligare möjlighet till kompetensutvecklingstid ges genom lärosätets meriteringsprogram. Under perioden H2018-2020 kommer tre personer inom lärarutbildningen få möjlighet till 20% extra forskningstid för docentmeritering.

Idén om ett kollektivt inriktat kompetensutvecklingsarbete innebär att institutionen tydligt uppmanar att lärare/forskare genomför forskning och utvecklingsarbete i samverkan. Ett exempel på hur detta organiseras är att professorerna på institutionen i sin tjänsteplanering har ett strategiskt uppdrag att stödja lärarkollegor i deras forskningsmeritering, men också att utveckla och leda forskningsprojekt och forskningsgrupper, där såväl kollegor som studenter engageras i forskningsarbetet (se vidare under rubriken Forskningsanknytning av utbildning). Resultatet av forskning och verksamhetsutvecklande insatser ska spridas, inte bara genom vetenskapliga publikationer, utan också kollegialt på institutionen. För att göra det möjligt organiseras, förutom sedvanlig seminarieverksamhet, exempelvis årligen en intern forskningskonferens och tid avsätts på varje avdelningsmöte för forskningspresentationer (6 ggr/år).

En viktig styrka med inriktningen mot fritidshem på Högskolan Väst är den samlade lärarkompetensen. Lärargruppen har sammantaget en bred och god, såväl vetenskaplig och ämnesdidaktisk som pedagogisk yrkeskompetens. För att bibehålla en god kompetensnivå på utbildningen genomförs ett systematiskt arbete med en kombination av extern och intern kompetensförsörjning och kompetensutveckling, bland annat genom interna doktorandanställningar. Under 2018 kommer två lärare att disputerat med kompetenser inom läs- och skrivutveckling och vi har under perioden 2016 - 2018 anställt fyra ytterligare doktorander med kompetensområden väsentliga för Grundläroprogrammets inriktning mot fritidshem (diskurser om barndom på fritidshemmet, digital kompetens i lärarutbildningen, professionsutveckling i lärarutbildningens högskoleförlagda- och verksamhetsförlagda delar samt elevhälsa för att förebygga skolfrånvaro). En särskild forskningsgrupp är också etablerad inom området. Satsningen på didaktiska forskningsprojekt är också en del i denna kompetensförsörjningsstrategi (Se bedömningsområde Utbildningsmiljö). För att säkra kommande pensionsavgångar pågår dessutom rekrytering av vetenskapligt kompetenta lärare/forskare inom

det fritidspedagogiska kunskapsområdet. Tillgången på vetenskapligt skolade lärare inom fritidspedagogikområdet är dock ett nationellt problem, vilket innebär att kompetensförsörjningsfrågan är bekymmersam. Här skulle nationella insatser behöva genomföras. Omfattningen och organiseringen av programmet möjliggör en tydlig överblick av inriktningen som helhet, men ger också förutsättningar för att arbetslaget kontinuerligt kan samlas för pedagogiska samtal och pedagogiskt utvecklingsarbete. Programmets och inriktningens närhet till högskolans övriga lärarprogram innebär också möjlighet till gemensam reflexivitet i förhållande till programmets organisation och innehåll.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Forskningsanknytning av utbildning

För att ge studenterna möjligheter att utveckla ett forskningsbaserat arbetssätt är utbildningen forskningsanknuten i tre dimensioner: 1) den miljö utbildningen ingår i, 2) det kursstoff studenten får möta och 3) den vetenskapliga hållning studenterna lär sig under utbildningen:

Tre dimensioner:

- **Den miljö utbildningen ingår i (forskningsverksamma lärare)**

Utbildningen ska genomföras av lärare som på olika sätt är engagerade i forskande miljöer, som praktiserande forskare eller som medaktörer i miljöerna. Den forskning som genomförs på lärosätet, och som är relevant i förhållande till kursens/programmets lärandemål, ska komma studenterna till del och studenterna ska, om möjligt, engageras i forskningen.

- **Det kursstoff studenten får möta**

Utbildningens innehåll ska präglas av vetenskapliga inslag och ha ett genomgående vetenskapligt perspektiv. Studenterna ska därigenom möta forskning och relevanta forskningsresultat genom både den undervisning de möter och genom den litteratur som knyts till utbildningen.

- **Den vetenskapliga hållning studenterna lär sig under utbildningen**

Utbildningen ska designas så att studenterna utvecklar sin förmåga att göra självständiga analyser och bedömningar (av situationer, litteratur etc) och att inta olika (teoretiska) perspektiv utifrån ett vetenskapligt kritiskt förhållningssätt. Studenterna ska också träna sig på att formulera vetenskapliga problem och producera data/empiri (enkäter, intervjuer, observationer etc) i syfte att lära sig ett vetenskapligt hantverk. Studenterna ska dessutom genom utbildningen utveckla sin förmåga att hantera vetenskaplig kommunikation (såväl skriftlig som muntlig).

Dessa tre dimensioner av forskningsanknytning av utbildning präglar både organiseringen av utbildningen och planeringen av undervisningen, men också planeringen av kompetensförsörjning och kompetensutveckling hos befintlig personal. Det innebär att utgångspunkten för planering av kompetensutveckling är att alla lärare på något sätt ska arbeta med forskande uppgifter och vara knutna till forskande miljöer. Det kan betyda att den enskilde läraren deltar i forskningsprojekt eller är aktivt deltagande vid seminarieverksamheten i de vitala forskningsmiljöerna på lärosätet (företrädesvis BUV, se nedan). Som ett led i detta har de professorer som är knutna till institutionen, förutom sin KU-tid, 20 % av arbetstiden avsatt för att driva forskningsprojekt med kollegor och/eller arbeta med andra forskningsutvecklande aktiviteter såsom exempelvis meriteringsstöd (strategiskt utvecklingsarbete för professorer). Exempel på projekt som drivs av institutionens professorer och som inkluderar några av lärarprogrammets adjunkter och lektorer är ett matematikdidaktiskt projekt, om hur olika typer av frågor kan utmana barns matematiska tänkande. Vi har också flera forskningsprojekt om nyanländas lärande och förutsättningar och ett didaktiskt forskningsprojekt i engelska 'To Work or Not to Work'. Hösten 2017 initierades dessutom möjligheter för forskargrupper att söka interna medel för forskningsprojekt inom det utbildningsvetenskapliga området. Under 2018 har medel beviljats till forskningsprojekt inom förskolepedagogik (praktiknära), matematikdidaktik, svenska som andraspråk och digitalisering (se forskningsomfattning tabellbilagan). Projekten bidrar till forskningsanknytningen av utbildningen på flera sätt; genom att utveckla lärarutbildningens forskning, genom att fler lärare meriterar sig

vetenskapligt och genom att studenterna på olika sätt kan delta i forskningsverksamhet. Satsningen på utbildningsvetenskapliga forskningsprojekt kommer att genomföras även 2019.

Vitala forskningsmiljöer och samverkansforskning/praktiknära forskning

I anslutning till lärarutbildningen finns två av lärosätet särskilt definierade forskningsmiljöer (vitala forskningsmiljöer³): Lärande i och för det nya arbetslivet (LINA) och Barn- och ungdomsvetenskap (BUV). Merparten av alla lärare som arbetar inom Grundlärarprogrammet ingår i någon, eller i båda dessa forskningsmiljöer. Båda miljöerna organiserar bland annat forskningsseminarier, där forskare och lärare från grundlärarprogrammet deltar. Den barn- och ungdomsvetenskapliga miljön, som av ämnesmässiga skäl är den miljö som ligger närmast grundlärarprogrammet, arbetar strategiskt med samverkansforskning (praktiknära forskning). Konceptet bygger på att vetenskapliga problem formuleras i samråd mellan samverkansaktörer från verksamhetsfältet och forskare på högskolan. Forskningsprojekten samfinansieras av de båda organisationerna. Som exempel kan nämnas att lärare/forskare från inriktningen mot fritidshem nyligen avslutat ett projekt, där man i samverkan med en kommunal verksamhet studerat hållbar energianvändning i förskolan och hur man kan arbeta med barn i frågor om hållbar utveckling (Trollhättans kommun). Inom detta projekt skrev en förskolestudent sitt examensarbete, handlett av forskarna från projektet. Ett annat samverkansprojekt har handlat om övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem (Stenungsunds kommun). Ytterligare ett samverkansprojekt handlar om trygga mellanrumssituationer i skol- och fritidshemsmiljöer (Lysekils kommun). De flesta pågående forskningsprojekt inom ramen för lärarutbildningen har praktiknära fokus, vilket ligger i linje med högskolans AIL-profil. Denna inriktning på forskningen avser vi att ytterligare fördjupa i och genom försöksverksamheten om praktiknära forskning, där Högskolan Väst har anslutit sig till noden runt Karlstad universitet (tillsammans med LIU och HH).

Uppföljning och utveckling

Uppföljningen av forskningsanknytningen sker i det reguljära kvalitetsarbetet. Som exempel på detta avsattes en heldag hösten 2016 för att stämna av att varje kurs relaterat till de tre dimensionerna av forskningsanknytning (se ovan) och för att utvärdera hur progressionen av den vetenskapliga skolningen hos studenterna utvecklas. Därefter har lärargruppen arbetat vidare på programmötestid med en progressionsplan, gjort översyn av kursplaner i relation till progressionsplanen och gjort en kvalitetsavstämning av hur väl examinationsuppgifterna prövar studenternas vetenskapliga kompetens. Hur varje kurs är forskningsanknuten prövas också i det reguljära kursuppföljningsarbetet, som utgör en del institutionens kvalitetssystem (se Uppföljning, åtgärder och återkoppling).

Forskningsmiljön på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk har utvecklats mycket de senaste åren. Det har möjliggjorts genom rekryteringar av seniora forskare, interna satsningar på doktorander och interna forskningsprojekt. Ett strategiskt arbete som fokuserat på att skapa en kollegial forskningskultur har också bedrivits, med möjlighet att söka interna medel och skapandet av goda förutsättningar för forskning (exempelvis mötesplatser för forskningssamtal, spridning av forskningsresultat och meriteringsstöd av professorer). Det interna arbetet med forskningsanknytning av utbildningen har också inneburit att samtliga lärare och forskare gemensamt arbetat med frågor om hur forskningsanknytning görs i programmet och hur vetenskaplig progression i studenternas lärande skapas på bästa sätt.

³Det finns tre vitala forskningsmiljöer på lärosätet. En vital forskningsmiljö ska uppfylla av lärosätet särskilda vetenskapliga kvalitetskrav och utvärderas kontinuerligt. En vital forskningsmiljö garanteras en del av högskolans forskningsmedel.

Att fortsätta med det interna strategiska arbetet runt forskning och forskningsanknytning framstår som särskilt väsentligt för ett mindre lärosäte där de statliga forskningsanslagen och grundutbildningsmedel i form av kompetensutvecklingstid, är de största finansiella förutsättningarna för forskning. Att fördela och följa upp hur de egna forskningsmedlen används blir därför ett viktigt arbete även framöver.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. *visa sådana kunskaper inom det fritidspedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen*

Målet finns som innehåll i stort sett samtliga kurser i programmet, och examineras i helt eller delvis i 13 av inriktningens 16 kurser som samtliga ges på grundnivå. I den efterföljande texten beskrivs måluppfyllelsen främst i relation till ämnet fritidspedagogik.

Ämnet fritidspedagogik fokuseras specifikt i sex olika kurser inom inriktningen. Även kurser med andra ämnesfokus, kurser som Natur, teknik och miljö på fritidshem (NTM100), Estetik och lärande i en fritidshemsmiljö (ELF100), Bedömningspraktiker i fritidshem och skola (BFS200) och Demokrati och värdegrundsfrågor i ett mediaperspektiv (DVM200) ges med uttalat fritidspedagogiskt perspektiv och enbart för studenter inom inriktningen. Av de sex fritidspedagogiska ämneskurserna är en verksamhetsförlagd (VFU), som dock ges parallellt med en högskoleförlagd (HFU) kurs, medan övriga är HFU-kurser, med längre eller kortare integrerade VFU-perioder. Kursen SMG105 som rör svenska och matematik ingår i området fritidspedagogik eftersom den innehåller en integrerad VFU-period i fritidshem och har ett mycket tydligt fritidspedagogiskt perspektiv på de behandlade områdena svenska och matematik.

Progressionen inom ämnet fritidspedagogik gäller utvecklingen av lärarstudenternas kunskaper inom det fritidspedagogiska området som beskrivits ovan, deras förmåga att koppla dessa kunskaper till relevanta teorier och deras förmåga att kunna använda dessa teorier som praktiska redskap i det konkreta arbetet i fritidshemmet och skolan.

En mycket central del i det fritidspedagogiska ämnesinnehållet är att studenterna lär sig betrakta innehåll och undervisning med ett tydligt och uttalat barnperspektiv och att kunna se och identifiera barns egna perspektiv. Detta ställningstagande har sin grund i skollag och läroplan där det för fritidshemmet finns en stark betoning av helhetssyn, elevernas självverksamhet, egna intressen och fria val.⁴ För innehållet betyder detta att barnperspektiv/barns perspektiv introduceras teoretiskt och praktiskt tidigt i utbildningen och sedan följer med dels som en underliggande, dels som en explicit aspekt på det fritidspedagogiska innehållet i hela utbildningen och fördjupas succesivt. I den fritidspedagogiska introduktionskursen (FAR110) presenteras ämnesinnehåll som barns uppväxtvillkor i dagens samhälle, barns utveckling under de tidiga skolåren, barns lärande i grupp, lärande i fritidshemsmiljön, lekens betydelse och lekteorier. Studenterna får också genomföra några planerade undervisningsförsök samt göra observationer och barnintervjuer om lek

⁴ Exempel på detta: Skollagen: Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. (14 kap 2§).
Läroplanen: [U]ndervisningen tar sin utgångspunkt i elevernas behov, intressen och erfarenheter (Lgr11, kap 4)

i sin korta VFU-introduktion inom kursens ram. Barnintervjuer och observationer återkommer i olika former även fortsättningsvis under utbildningen. I senare kurser fördjupas barnperspektivet ytterligare i teoretiskt avseende genom att det kopplas till fritidslärares förhållningssätt och undervisning i fritidshem och skola. Ett exempel är från kursen FRL200 (termin 4) som bland annat tar upp fritidslärares arbets- och förhållningssätt i skolsamarbetet. Här betonas fritidslärares särskilda ansvar att se och uppmärksamma barnperspektivet även i skolmiljön. I samma kurs utgör också barnperspektiv/barns perspektiv den teoretiska grunden för arbetet med att stärka barns inflytande och medbestämmande.

Tabell 1. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 1)

Kurs	Exempel på mål
FAR110 Termin 1	<ul style="list-style-type: none"> - kunna beskriva och reflektera över fritidspedagogiskt arbete i nutid och i ett historiskt perspektiv - kunna identifiera vad som karaktäriserar utvecklande och lärande miljöer på fritidshem utifrån teorier och didaktisk forskning - kunna redogöra för hur begreppen hälsa, förebyggande idrotts- och hälsoarbete, hälsofrämjande och hälsopromotion kan tolkas i en fritids- och skolkontext - visa insikter i fritidens betydelse för barns identitetsskapande och utveckling i gruppmiljö
ELF100 Termin 2	<ul style="list-style-type: none"> - visa grundläggande förmåga i gestaltande arbete som bild, musik och drama
NTM100 Termin 2	<ul style="list-style-type: none"> - uppvisa god kännedom om närmiljön och känna till våra vanligaste växter och djur - kunna relatera naturvetenskap och teknik till andra kunskapsområden och kunna ge exempel på hur man kan synliggöra naturvetenskapen och tekniken i vardagen - kunna använda sig av ett naturvetenskapligt arbetssätt och utföra enkla experiment
SMG105 Termin 3	<ul style="list-style-type: none"> - visa hur man kan använda barn- och ungdomslitteratur i fritidshemmets verksamhet
FRL200 Termin 4	<ul style="list-style-type: none"> - utifrån barns perspektiv kunna skapa förutsättningar för elever till inflytande och delaktighet i fritidshemmets verksamhet
BFS200 Termin 5	<ul style="list-style-type: none"> - kunna redogöra för principer, lagar och regler för bedömning och betygssättning inom ramen för ett mål- och kriterierelaterat betygssystem
FUK200 Termin 5	<ul style="list-style-type: none"> - kunna redogöra för system som finns för att följa upp och säkra kvalitet och likvärdighet i det svenska skolsystemet och vilket ansvar för kvalitetssäkring som åligger lärare, rektor, kommun och staten - identifiera ett utvecklingsbehov i fritidshemsverksamheten utifrån en problemanalys med stöd av relevant forskning och styrdokument
DVM200 Termin 5	<ul style="list-style-type: none"> - visa kunskap om olika datorspel och gemenskaper på nätet
FAR400 Termin 6	<ul style="list-style-type: none"> - på ett respektfullt och empatiskt sätt kunna samspela med elever och vuxna kring verksamheternas värdegrund, mål och utformning med utgångspunkt i forskning och erfarenhetsbaserad kunskap

Kursmålen examineras i olika typer av examinationsuppgifter där progressionen utgörs av allt större krav på att ämneskunskaperna ska kunna användas i den kommande yrkesutövningen och att kopplingar görs till teorier och forskning. Såväl de skriftliga enskilda som de gruppbaseade uppgifterna är utformade på ett sådant sätt att anknytning oftast förväntas göras till den praktiska verksamheten. De gruppbaseade uppgifterna har, utöver att de värderas högt av studenterna som goda lärandetillfällen, en viktig funktion för att förbereda studenterna för det arbete i arbetslag som de kommer att möta i yrket. Examinationerna har varierande utformning och innehåller ofta också gruppbaseade moment, även om ingen examination är uteslutande gruppbasead. Detta kan ske i flera steg med både formativt och summativt bedömda moment. Ett tidigt exempel är från FAR110 i termin 1, där ett mål är att *kunna identifiera vad som karaktäriserar utvecklande och lärande miljöer på fritidshem utifrån teorier och didaktisk forskning*. Målet bearbetas, förutom i föreläsningar och kurslitteratur, också i enskilt förberedelsearbete, studiegruppsarbete med diskussioner av relevanta teoribildningar på området som redovisas skriftligt, enskilda fältstudier med barnintervjuer och observationer av fritidshemsmiljöer. Området avslutas med ett examinerande seminarium med såväl enskilda som gruppbaseade sammanfattande redovisningar. Måluppfyllelsen för detta kursmål säkras

slutligen via kursens enskilda hemtentamen där ett av kursens fem examinationsområden rör detta kursmål. Här bedöms studenterna på sin förmåga att länka samman de studerade teoretiska utgångspunkterna med den observerade praktiska verksamheten.

Ett annat exempel på kopplingen mellan teori, ämneskunskaper i fritidspedagogik och praktisk verksamhet är hämtat från studenternas näst sista termin (FUK200) där kursmålet *identifiera ett utvecklingsbehov i fritidshemsverksamheten utifrån en problemanalys med stöd av relevant forskning och styrdokument* examineras via en uppgift där studenten enskilt på den egna VFU-skolan, i samråd med handledare ska identifiera, självständigt genomföra och senare redovisa ett utvecklingsarbete för att förbättra fritidshemsverksamheten för eleverna. Utvecklingsarbetet ska tas fram utifrån en problemanalys baserad på relevant forskning. I samband med detta introduceras studenterna till aktionsforskning och till Skolverkets olika modeller för skolutveckling. Uppgiften examineras såväl muntligt (i samband med en presentation på ett seminarium) som i en skriftlig redogörelse som inkluderar en analys och diskussion i relation till aktuell forskning. Studenterna bedöms med hänsyn till sin förmåga att synliggöra det genomförda arbetets koppling till verksamhetens utvecklingsbehov, fritidshemmets mål och ett vetenskapligt förhållningssätt, i syfte att utveckla verksamhetens kvalitet. För att uppnå VG krävs dessutom att texten visar att studenten har en fördjupad förståelse för och reflektion över hur utvecklings- och utvärderingsarbete kan utgöra instrument för utveckling av fritidsverksamhet.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

- 2. visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Som redan skrivs fram i självvärderingens första del innebär det vetenskapliga förhållningssättet, utifrån den där angivna definitionen, att det innehåll studenterna möter i utbildningen ska bygga på forskning men också att studenterna succesivt ska utveckla en vetenskaplig kompetens och ett vetenskapligt förhållningssätt. Detta innebär att studenterna i både undervisning och litteratur möter relevanta forskningsresultat. Utbildningen designas också så att studenterna kan utveckla sin förmåga att göra självständiga analyser och förhålla sig till olika teoretiska perspektiv. De får också träning i att formulera vetenskapliga problem och i att producera empiri samt i vetenskaplig kommunikation.

För att säkerställa att studenterna når det här aktuella målet, återfinns det och examineras i sin helhet i 4 kurser samt delvis i ytterligare 6 kurser, fördelat under hela utbildningen. Vetenskapsteoretiska spörsmål möter studenterna redan under första kursen i utbildningen (PUL100), och dessa återkommer senare och fördjupas i den kurs som föregår studenternas uppsatsarbeten (VVM200). Kunskap om vetenskapliga metoder och kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet finns integrerat genom hela inriktningen och studenterna möter därför detta i ett flertal kurser, både genom de texter de läser och genom examinerande uppgifter där de själva tränas att förstå hur forskningsresultat konstrueras.

Särskild vikt läggs vid det vetenskapliga skrivandet under de första terminerna vilket innebär att textproduktion, feedback på text och kamratrespons prioriteras. Det vetenskapliga skrivandet förblir i fokus under hela utbildningen och är därför ett viktigt mål i sig. Att studenten ska ha god språklig förmåga finns också med som mål i alla kurser i utbildningen. (Se vidare under rubriken Tidigare definierade utvecklingsområden under bedömningsområde Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Stor vikt läggs också vid att utveckla studenternas förmåga till kritisk granskning av såväl verksamhet som forskningsresultat. Nedan redovisas hur mål 2 omsätts i en rad kurser under utbildningens gång.

Tabell 2. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 2)

Kurs	Exempel på mål
PUL100 Termin 1	- på en grundläggande nivå kunna anlägga ett kritiskt och vetenskapligt förhållningssätt på frågor som rör den egna utbildningen och det kommande yrket - visa grundläggande kunskaper om vetenskapligt skrivande
BUS200 Termin 5	- visa kunskaper om barns sociala relationer och identitetsskapande i relation till sociala kategoriseringar såsom klass, etnicitet och genus
FUK200 Termin 5	- kritiskt kunna granska befintliga utvärderingar och kvalitetsredovisningar från fritidshem och skola samt jämföra olika sätt att definiera och mäta kvalitet - identifiera ett utvecklingsbehov i fritidshemsverksamheten utifrån en problemanalys med stöd av relevant forskning och styrdokument
VVM200 Termin 6	- kunna redogöra för genomförandet av, och skillnaden mellan, olika vetenskapliga metoder - visa förmåga att analysera, tolka och kritiskt granska forskning baserad på kvantitativa såväl

	<p>som kvalitativa metodansatser</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunna redogöra för forskningsetiska regelverk och deras tillämpning, särskilt i förhållande till barn och ungdomar - kunna ge exempel på hur ett vetenskapligt förhållningssätt kan användas för kontinuerlig yrkesmässig reflektion och verksamhetsutveckling
EXG500 Termin 6	<ul style="list-style-type: none"> - mot bakgrund av tidigare forskning självständigt identifiera, formulera och motivera ett för professionen relevant forskningsproblem - välja och motivera relevanta metoder för produktion och analys av data i relation till studiens syfte samt beakta de forskningsetiska kraven - rapportera studien enligt gängse vetenskapliga och språkliga krav - inta ett vetenskapligt förhållningssätt i försvar av eget och diskussion av andras examensarbete

I den för hela grundlärarprogrammet gemensamma inledande kursen (PUL100) grundläggs studenternas förmåga till ett kritiskt vetenskapligt förhållningssätt, bland annat i relation till sådana frågor som rör den egna utbildningen. Undervisningen inriktas framförallt på att förstå varför ett vetenskapligt förhållningssätt är viktigt och vad som skiljer vetenskaplig kunskap från annan kunskap. Studenterna får i denna första kurs också bekanta sig med vad som kännetecknar en vetenskaplig text. Genom att läsa olika texter och reflektera över dessa kan de därigenom tillägna sig en grundläggande förståelse för vad ett vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande innebär.

En central tanke med avseende på måluppfyllelse av mål 2 i utformningen av inriktningen mot fritidshem är denna: Teoretisk förståelse och förhållandet mellan teori och den konkreta yrkesutövningen, liksom kunskap om vetenskapliga forskningsmetoder presenteras och fördjupas successivt genom utbildningen. Detta sker med nära koppling till den kommande yrkesverksamheten och de vetenskapliga metoderna ses i det här sammanhanget som konkreta redskap för en professionell yrkesutövning. Exempel på detta är återkommande intervjuer på VFU-platsen med elever och yrkesverksamma, observationer av miljöer (som lek miljöer och genus miljöer) och verksamhet (som fritidshemmens organisation, arbetssätt och kvalitetsarbete) samt en enkätbaserad studie ur elevperspektiv. I samband med dessa uppgifter ges föreläsningar om metoderna som sådana, men även kvalitativa analysövningar med det insamlade materialet som grund.

Studenterna ges också möjligheter till att förstå och tolka statistiskt material, exempelvis från Skolverket. I termin 5 (FUK200) presenteras en mer djupgående uppgift med inriktning på kvantitativa data, där studenterna enskilt genomför en enkät med elever samt ett antal observationer av lek miljöer ur genusperspektiv. Uppgiften rör situationen för de äldsta barnen i fritidshemmet, mot bakgrund av att Skolinspektionen (2010) pekat på stora brister i verksamheten för denna grupp. För att öva kvantitativ analys på ett mera realistiskt sätt läggs data samman gruppvis, vilket innebär att gruppen får ett samlat material på minst 60–75 enkäter och 24–30 observationer för sin analys. Resultatet redovisas mot bakgrund av aktuell forskning och styrdokument. Kvantitativa metoder är dock i mera övergripande mening ett område som inte är lika väl utvecklat som det kvalitativa. En planerad åtgärd är att i ytterligare utsträckning arbeta med tolkning och analys av kvantitativa material, som skolverksstatistik och Skolinspektionens kvalitetsutvärderingar, exempelvis i den ovannämnda kursen FUK200, som just rör kvalitetsgranskning och utvärdering. Andra planerade insatser är en metodkurs för lärare och handledare i lärarprogrammen samt kvantverkstad för både studenter och handledare under examensarbeteskurserna.

I kursen BUS200 ska studenterna för att nå målen för kursen bland annat skriva ett paper om hur barns och ungdomars vardagsliv, utbildning, hälsa och framtid påverkas av förhållanden i samhället och i skolan. De ska i denna examination tillämpa ett vetenskapligt förhållningssätt och ska med hjälp av centrala begrepp visa insikter om den kunskap och förståelse en lärare bör ha i fråga om barns stress, gemenskap och identitetsskapande i relation till social klass, etnicitet och genus. Begreppen ska tillämpas självständigt och ha korrekt innebörd och studenterna ska i sina paper visa att de ställningstaganden som görs är väl underbyggda. Studenterna får på så sätt möjlighet att öva vetenskapligt skrivande och applicera teoretiska begrepp i egen textproduktion samtidigt som det finns en tydlig koppling till den egna yrkesutövningen.

Den kontinuerliga progressionen leder fram till den kurs i vetenskapsteori och metod (VVM200) som föregår det självständiga arbetet (termin 6). Här förväntas studenterna efter avslutad kurs kunna redogöra för skillnader mellan kvantitativa och kvalitativa metoder samt att kunna tolka och förhålla sig kritiska till forskning baserad på olika metodansatser. För att kunna nå målen för kursen får studenterna genom föreläsningar och praktiska övningar möta olika metodansatser, såsom intervju, observation och beskrivande statistik. Men kursen fokuserar inte enbart på att producera empiri utan också på analys. Genom både föreläsningar och praktiska övningar får studenterna handledning i hur man analyserar olika typer av data. I kursen ingår även föreläsningar och workshops kring problemformulering, vetenskapligt skrivande, inklusive de språkliga kraven i en uppsats, och vetenskapsteori där studenten får en introduktion till vetenskapliga inriktningar. Definitionen och betydelsen av ett vetenskapligt förhållningssätt i relation till den kommande yrkesrollen förstärks också under denna kurs.

Kursen för det självständiga arbetet (EXG500), syftar till att integrera och fördjupa de kunskaper som studenterna har tillägnat sig under utbildningen och ge dem möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till sitt kommande yrke genom att självständigt urskilja, formulera och undersöka problem och söka och värdera kunskap på en vetenskaplig nivå. I målen anges att studenterna i sitt arbete förväntas formulera ett för professionen relevant forskningsproblem och välja relevanta metoder för produktion och analys av data, vilka därefter ska diskuteras och motiveras. Studenterna inom inriktningen väljer ämnen med anknytning till det fritidspedagogiska fältet. Studenterna får också möjlighet att genom opponeringsförfarande vid uppsatsseminarier träna på att kritiskt granska problemformulering, tidigare forskning, metodval och genomförande. I kriterierna anges även att etiska överväganden både ska beskrivas och motiveras. Analysen ska vara systematisk och resultaten ska svara mot forskningsfrågan. Det ställs höga krav på det vetenskapliga skrivandet och studenten förväntas skriva en väl sammanhållen text som är tydligt strukturerad och med korrekt referenshantering.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

- 3. visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Målet återfinns som innehåll helt eller delvis i ett flertal kurser i programmet, och examineras i sin helhet i 5 av inriktningens 16 kurser och delvis i ytterligare 6 kurser. Några centrala kurser i förhållande till detta mål är de senare kurserna på det fritidspedagogiska fältet samt vetenskaps- och examensarbetskurserna.

En vald utgångspunkt inom inriktningen för tolkningen av mål 3 är att det kan relateras till aspekten *förståelse* som en av de fyra grundformerna i läroplanens kunskapsbegrepp. Förståelse, särskilt av komplexa begrepp och yrkesrelaterade fenomen, menar vi främjas via en pendling mellan teoretisk grund, systematiserade iakttagelser, egna praktiska erfarenheter och en kritisk analys som förbinder teori och praktik.

Progressionen på området består i att studenterna redan tidigt i utbildningen, i olika typer av uppgifter, uppmanas att tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter och att skapa förbindelser till både beprövad och egenupplevd erfarenhet och relevanta resultat från forskning. De tränas också tidigt i att försöka göra kritiska granskningar av egna och andras texter, av den praktik de möter på fältet och av den forskning och teoretiska utgångspunkter de tar del av i undervisningen.

Tabell 3. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 3)

Kurs	Exempel på mål
SMG105 Termin 3	- visa insikt i barns tänkande kring möten med språk och matematik
FRL200 Termin 4	- visa förmåga att kritiskt granska fritidshemmets verksamhet ur ett likvärdighets- och jämlikhetsperspektiv med särskild inriktning mot konflikthantering och kamratrelationer
VFU208 Termin 4	- ur ett normkritiskt perspektiv kunna analysera såväl den egna undervisningen som fritidshemmets verksamhet, - på ett tydligt och respektfullt sätt kunna kommunicera med elever och deras vårdnadshavare utifrån läroplanens värdegrund,
BUS200 Termin 4	- visa insikter i hur exkludering och inkludering skapas i skolan och fritidshemmet och kunna föreslå strategier för att på lång och kort sikt motverka mobbningsituationer, kränkande behandling och utanförskap
BFS200 Termin 5	- visa förmåga till kommunikation, med elever och vårdnadshavare med olika bakgrund och förutsättningar, om kunskapsresultat och progression på ett tydligt, konstruktivt sätt som stödjer elevernas fortsatta kunskapsutveckling och motivation
FUK200 Termin 5	- kunna visa hur elevers perspektiv och erfarenheter kan synliggöras genom utvärdering, samt hur systematiskt kvalitetsarbete kan utformas och användas i syfte att öka elevers inflytande och delaktighet
DVM200 Termin 5	- beskriva och dra slutsatser av hur elevers och föräldrars/vårdnadshavares inflytande, delaktighet och ansvar kan utformas i fritidshemsmiljön i relation till medieverktyg

Studenterna är dock först längre fram i utbildningen i stånd att i egentlig mening göra kritiska och självständiga bedömningar och de examineras därför fullt ut i relation till mål 3 för första gången i termin 4. Arbetsformerna i kursen FRL200 är på detta område som i många andra en pendling mellan teori, praktik, analys och bedömning. För att belysa arbetssättet för att öka studenternas förståelse av ett komplext område, formulerat i kursmålet *visa förmåga att kritiskt granska fritidshemmets verksamhet ur ett likvärdighets- och jämlikhetsperspektiv med särskild inriktning mot konflikthantering och kamratrelationer* väljer vi här att beskriva upplägget i detalj.

Arbetet mot kursmålet påbörjas i föreläsningar om specialpedagogiskt förhållningssätt i fritidshem, kamratrelationers betydelse och konflikthantering. I det senare ingår också ett seminarium, förberett i grupper, med konfliktlösningsövningar med utgångspunkt från autentiska men anonyma ”konfliktfall”. Studenterna gör fältarbete där de, via observationer och intervjuer med personalen, undersöker VFU-platsens arbete med elevers delaktighet och inflytande. Detta följs upp med gruppdiskussioner och ett seminarium kopplat till föreläsning om värdegrund, elevers inflytande och delaktighet. Under den med kursen parallellagda VFU-kursen (VFU208) gör studenterna observationer av konflikter i fritidshemmet (mellan elever, mellan elev och vuxen) och väljer ut en som senare redovisas skriftligt men även muntligt, i seminarieform. I redovisningen ska koppling göras mellan det observerade arbetet med elevers inflytande och delaktighet och lärarnas sätt att arbeta med konfliktlösning. Efter redovisningen av de enskilda konflikterna följer ett lärarlett analysseminarium där samtliga av seminariedeltagarnas observerade konflikter gemensamt granskas, analyseras och kategoriseras i förhållande till teoretiska modeller för att tolka konflikter, hämtade ur kurslitteraturen. Den huvudsakliga avslutande examinationen består av en enskild ”miniuppsats”, ett paper i klassisk uppsatsform med inledning, bakgrund (teori och forskning), metod, resultat/analys och diskussion. Utgångspunkten för detta är studentens observerade konfliktsituation och analys och diskussion ska göras med stöd av kurslitteraturen. Studenterna har i utvärderingar i slutet av utbildningen lyft fram bland annat denna examinationsuppgift som ett viktigt led i förberedelsen inför det avslutande examensarbetet, samtidigt som den lett till djupare kunskaper om och förståelse för konflikter och konflikthantering, men även till en förstärkt analysförmåga.

En uppgift som är tydligt inriktad mot att öka studenternas förståelse och reflektionsförmåga i förhållande till barns erfarenheter och villkor finns i den verksamhetsförlagda kursen VFU208. Studenterna väljer en bok från en lista över barndomsskildringar som berör barn som på olika sätt är utsatta under sin uppväxt.⁵ Boken ska läsas under VFU-perioden och innehållet diskuteras med handledaren med avseende på den skildrade problematiken och hur denna hanteras på den aktuella enheten. Uppgiften examineras via ett seminarium där den lästa boken presenteras och diskuteras, särskilt ur socialpedagogiskt perspektiv och ur maktperspektiv. Vidare examineras området via ett enskilt skriftligt paper om fritidshemmets uppgift att ge omsorg och se till alla barns välbefinnande i fritidshemmet, med reflektioner från samtal med handledare, kännedom om skolans rutiner och den lästa boken, underbyggt av kurslitteratur och styrdokument. Uppgiften är av stor betydelse i bedömningen av kursen – för att nå VG i kursen som helhet krävs, utöver godkänt på den verksamhetsförlagda delen, ett VG på det skriftliga momentet. För godkänt krävs utöver formaliakrav att studenten reflekterar över *fritidshemmets uppgift att ge barn omsorg och se till alla elevers välbefinnande*, mot bakgrund av den lästa boken, samtal med handledaren och skolans rutiner. Studenten ska också visa kunskaper om att samarbeta med föräldrar för att ge alla barn omsorg och utvecklingsstöd. För VG krävs dessutom att studenten visar en fördjupad förståelse för stöd till barns identitetsutveckling och vikten av att ge *alla elever en god omsorg i gränslandet mellan sambällleliga krav och konstruktionen av elevens egen individualitet*. Utöver detta krävs också att resonemangen är självständiga, fokuserade och väl underbyggda av kursens litteratur.

⁵ Exempel: Åsa Lindeborg: *Mig äger ingen* (alkohol) och Markus Lutterman & Patrik Sjöberg *Det du inte såg* (sexuella övergrepp).

De självständiga arbetena inom inriktningen mot fritidshem har under senare år ofta haft barns perspektiv på olika företeelser i fokus i avsikt att med hjälp av en ökad förståelse för ett sådant perspektiv kunna bidra till att utveckla yrkesverksamheten. I de nu aktuella för granskningen har två detta perspektiv, barns perspektiv på lärande i fritidshem och på utevistelse i fritidshem. Två av de övriga arbetena behandlar lärares respektive rektorers sätt att uppfatta läroplanens nya kapitel om fritidshem och vad det betyder för verksamhetsutvecklingen, medan de två återstående kartlägger områden där man uppfattat att brister finns i verksamheten. Dessa områden är dels kopplade till IKT och dess användning i fritidshemmet och dels till undervisningen i friluftsliv i fritidshem och skola. Fördelningen mellan vuxen- och barnperspektiv i examensarbetena stämmer väl överens med tidigare årskullars, liksom områdes- och metodval som utöver det vanligaste valet av individuella intervjuer också har fokusgruppsintervjuer och inslag av observation samt ett arbete med kvantitativ ansats.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. *visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det fritidspedagogiska området och inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt*

Målet finns som innehåll, helt eller delvis, i många av inriktningens kurser. Samtliga kurser inom det fritidspedagogiska området kan sägas knyta an till detta mål, liksom de ämnesspecifika kurser som behandlar områden som natur/teknik (NTM100), estetiska lärprocesser (ELF100), IKT och media (DVM20) och svenska och matematik (SMG105). Målet examineras i sin helhet i sju av programmets kurser och delvis i ytterligare tre.

Dock är det viktigt att notera att begreppet didaktik/ämnesdidaktik med nödvändighet måste definieras annorlunda än i den vanliga skolundervisningen, med hänsyn till den specifika lärandemiljö som fritidshemmet utgör. I den efterföljande texten beskrivs måluppfyllelsen i relation till ämnet fritidspedagogik som det beskrivs inledningsvis och i förhållande till den definition av fritidspedagogisk didaktik som gjorts inom programmet.

En vald utgångspunkt för tolkningen av mål 4 är att det kan relateras till aspekten *färdighet* som en av de fyra grundformerna i läroplanens kunskapsbegrepp. Didaktisk kunskap i förhållande till fritidspedagogik har samma grundläggande definition som didaktik i relation till skolan och kan formuleras som *reflektion över teori och praktik med särskilt fokus på avsikter, mål, innehåll, metoder, dokumentation och utvärdering*. Men de förutsättningar som gäller för lärande i fritidshemmet, där de utmärkande dragen kan sammanfattas som *lärande i kontext, lärande genom egen verksamhet och lärande i sociala sammanhang*⁶ ger en annorlunda lärarroll. Fritidshemmets lärare måste inta ett tydligt barnperspektiv, lägga betoning på elevernas inbördes relationer och sociala utveckling och utgå från elevernas intressen och fria val, snarare än att förhålla sig till fastslagna kursplaner. Även när det gäller ämnesspecifika innehåll som exempelvis svenska, matematik, natur eller estetiska uttrycksformer har undervisningen i fritidshemmet därmed helt andra utgångspunkter än motsvarande inom dessa områden i skolmiljön. De didaktiska färdigheterna är i vår tolkning knutna till lärarens förhållningssätt till elevers lärande i fritidshemmet, till att kunna fånga upp, understödja och vidareutveckla elevers egna initiativ, men också till att väcka elevers intresse för nya aktiviteter och områden som innebär lärande och utveckling.

⁶ Broström, S. (2015). Fritidshemmet som arena för lärande. I T. Ankerstjerne (red). *Perspektiv på fritidshemspedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Progressionen på området består i att succesivt träna studenterna i att se och möta elevers initiativ, att kunna spontant eller planerat knyta an till situationer där ett lärande kan främjas, vare sig det gäller ett socialt/relationellt lärande eller ett mer specifikt ämnesinnehåll, att i friare former kunna hantera individer i grupp och att arbeta med sociala relationer, kamratskap och konfliktlösning. I detta ingår också att utveckla förmågan att på dessa områden utgöra ett väsentligt komplement till förskoleklass och skola, i enlighet med skollagen.

Tabell 4. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 4)

Kurs	Exempel på mål
FAR110 Termin 1	- visa förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisningsmoment utifrån didaktiska perspektiv samt reflektera över gjorda erfarenheter
ELF100 Termin 2	- kunna tillämpa aktuella estetiska teorier och begrepp genom kritisk granskning och reflektion över estetisk verksamhet utifrån ett didaktiskt perspektiv
NTM100 Termin 2	- kunna reflektera över didaktiska val vid praktiskt utforskande av naturvetenskapliga fenomen
SMG105 Termin 3	- utifrån ämnesdidaktiska teorier och styrdokument visa förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisning där språk och matematik ingår - utifrån didaktisk forskning kunna redogöra för barns språk- och matematikutveckling
FRL200 Termin 4	- visa förmåga att utifrån specialpedagogiska perspektiv stödja barns och ungdomars utveckling, välbefinnande och identitetsskapande
FUK200 Termin 5	- självständigt kunna välja innehåll, arbetssätt och metoder för undervisning och verksamhetsutveckling på fritidshem, mot bakgrund av såväl kvalitet som lokala förutsättningar och elevers perspektiv i förhållande till fritidshemmets uppdrag
DVM200 Termin 5	- guida barn och ungdomar i internet-, medie- och spelaktiviteter

Redan under den första terminen går studenterna ut på en kort VFU-period på två veckor. Avsikten är här främst att studenterna ska få bekanta sig med den miljö och den verksamhetsform som de ska utbildas till. Men de ska också med stöd av sin handledare pröva på att planera och genomföra undervisning utifrån gruppens förutsättningar och undervisningsmomentets karaktär. Handledaren gör utifrån ett skriftligt bedömningsunderlag en rådgivande bedömning av detta moment såväl som av helheten i denna period. VFU-momentet examineras utöver det i ett seminarium med individuella presentationer av ett av undervisningsmomenten med hjälp av ett digitalt presentationsprogram typ PowerPoint. I presentationen ska ingå reflektioner över undervisningens utfall och det egna ledarskapet och inför detta får studenterna undervisning i presentationsteknik och övningar i att tala inför grupp.

I kursen i svenska/matematik (SMG105) i termin tre är många av studenternas uppgifter på ett eller annat sätt knutna till barnlitteratur. En fältstudieuppgift är att kartlägga förekomst, placering och bruk av barnlitteratur på den egna VFU-platsen. Ett annat moment är en gruppuppgift där studenterna med utgångspunkt från en barnbok planerar aktiviteter, i vilka eleverna får möjlighet utveckla kunskaper i såväl skriftspråk som matematik, och levandegöra dessa i en gestaltande redovisning. De ska även motivera valet av aktiviteter och sätta dessa, med stöd av kurslitteratur och styrdokument, i relation till det lärande som man avser att utveckla. Under den VFU-period på fyra veckor som ingår i kursen planerar och genomför studenterna fyra självständiga undervisningstillfällen med anknytning till svenska och matematik. Dessa ska företrädesvis ske under fritidshemstid, med de förutsättningar som gäller där, och är tillfällen som senare presenteras och analyseras muntligt och skriftligt, med stöd av aktuell litteratur.

VFU-perioden i denna kurs examineras vid det första av de två VFU-besök som görs under utbildningen av högskolans lärare. Det examinerande besöket består av tre delar: (1) studentens i förväg inskickade planering för den undervisning som studenten avser att genomföra under besöket, (2) genomförande av den planerade undervisningssekvensen i närvaro av besökande lärare från högskolan och (3) ett problematiserande samtal mellan student, handledare och högskolans lärare, där den sistnämnda är samtalsledare. Examinationens tre delar bedöms utifrån kriterierna i ett bedömningsformulär som är en

konkretisering av kursens lärandemål. Bedömningsformuläret kommuniceras med såväl studenter som VFU-handledare i början av kursen och syftar till att skapa transparens i de bedömningar som görs i samband med bedömningsbesök. Bedömningsformuläret utgår från kursmålen för den aktuella kursen. Vart och ett av kursens lärandemål omsätts till flera bedömningskriterier som handledaren använder sig av för att bedöma studentens insats i termer av *har uppnått/ har inte uppnått* kriteriet. Handledaren ger även en skriftlig kommentar till studentens insats inom varje lärandemål.⁷ I den slutliga bedömningen av VFU-perioden som helhet, med högskolans lärare som examinator, ingår också ett seminarium efter avslutad VFU, där studenterna presenterar och reflekterar över två av sina genomförda undervisningssekvenser samt en rådgivande bedömning från handledaren, som avser VFU-perioden som helhet, med bedömningsformuläret som bas.

Under VFU-perioderna i termin 4 och 5 (VFU200 och FUK200) har studenterna uppgifter med anknytning till kursinnehåll, specialpedagogiskt perspektiv respektive utvecklings- och kvalitetsarbete. Även här gör handledarna en rådgivande bedömning utifrån ett bedömningsformulär knutet till kursmålen. I övrigt examineras studenterna i detta avseende i såväl seminarieform, med presentation av praktiskt genomförda uppgifter, som skriftligt, med koppling till kurslitteratur och forskning.

Utbildningens andra VFU-besök görs i termin 6, i den avslutande fritidspedagogiska kursen FAR400. Här förväntas studenterna kunna gå in i sina handledares lärarroll och *självständigt kunna organisera, genomföra, och utvärdera undervisning i fritidshem och skola som bygger på ett förhållningssätt präglad av delaktighet och inflytande utifrån elevers olika förutsättningar* (mål ur FAR400) under kursens fyra VFU-veckor. Här betonas just förhållningssättet som en viktig didaktisk grundval för fritidspedagogisk undervisning. VFU-delen av kursen examineras på liknande sätt som det som beskrivits för kursen SMG105 ovan, dvs momenten planering, genomförande och bedömningsamtal. I bedömningen ingår samtliga av kursens mål.

⁷ Ett liknande bedömningsformulär används även i de VFU-kurser där inget bedömningsbesök görs.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling*

Målet finns som innehåll i helt eller delvis i flera olika kurser i programmet. Samtliga kurser inom det fritidspedagogiska området kan sägas knyta an till detta mål, liksom de ämnesspecifika kurser som behandlar områden som natur/teknik (NTM100), svenska och matematik (SMG105) och bedömning (BFS200). Målet examineras i sin helhet i åtta av inriktningens kurser och delvis i ytterligare en.

En vald utgångspunkt för tolkningen av mål 5 är att det kan relateras till aspekten *förtrogenhet* som en av de fyra grundformerna i läroplanens kunskapsbegrepp. Progressionen på området är delvis även här relaterad till undervisningsfärdigheten och de didaktiska kunskaperna som diskuteras i föregående avsnitt, men här läggs en särskild vikt vid förmågan att på ett relevant sätt länka samman teori och praktik och låta detta komma till uttryck i det professionella arbetet i fritidshemmet. En student uttrycker det vi önskar uppnå av förtrogenhet på följande sätt i sin skriftliga självvärdering i utbildningens sista termin:

Tycker att jag tänker mycket på det som jag lärt mig genom åren och det är mycket av det teoretiska som jag nu kan se finns i praktiken, vilket känns bra och ger en trygghet i yrket. Den kunskapen som jag samlat på mig som vilar på vetenskaplig grund är också mycket viktigt att ha med sig vidare in i yrket för att förstå och hantera olika händelser.
(Student termin 6, Vt 2018)

Centrala aspekter för att uppnå den förtrogenhet som den ovan citerade studenten ger uttryck för är reflektion över och utvärdering av såväl verksamheten/undervisningen som det egna handlandet i undervisningssituationer.

Tabell 5. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 5)

Kurs	Exempel på mål
FAR110 Termin 1	- visa förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisningsmoment utifrån didaktiska perspektiv samt reflektera över gjorda erfarenheter
NTM100 Termin 2	- kunna planera och leda utomhuspedagogiska aktiviteter - kunna planera, dokumentera och kommunicera naturvetenskap och miljö med hjälp av olika metoder
SMG105 Termin 3	- kunna uppvisa ett tydligt pedagogiskt ledarskap
FRL200 Termin 4	- visa insikter i de betingelser för inkludering och exkludering som gäller i fritidshemsmiljön så att elever med olika förutsättningar, intressen och erfarenheter ges möjligheter att utveckla självförtroende och goda kamratrelationer
VFU208 Termin 4	- visa förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisning ur ett specialpedagogiskt perspektiv, samt ansvara för fritidshemsverksamhet där läroplanens värdegrund, barns perspektiv och meningsfull fritid beaktas

BFS200 Termin 5	- visa förmåga att planera för lärande utifrån styrdokument och strategier för bedömning
FUK200 Termin 5	- utvärdera egen undervisning utifrån uppsatta mål samt föreslå hur denna skulle kunna utvecklas för att öka elevers delaktighet med ett särskilt fokus på de äldre eleverna på fritidshemmet - på ett respektfullt sätt samspela med elever kring verksamhetens undervisning och verksamhetsutveckling utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete med fokus på elevers perspektiv
FAR400 Termin 6	- självständigt kunna organisera, genomföra, och utvärdera undervisning i fritidshem och skola som bygger på ett förhållningssätt präglad av delaktighet och inflytande utifrån elevers olika förutsättningar - kritiskt kunna reflektera över egen undervisning, läraruppdraget och lärarprofessionen

De fyra momenten *planera*, *genomföra*, *utvärdera* och *utveckla*, med avseende på undervisning och den pedagogiska verksamheten finns med redan från början i de verksamhetsanknutna momenten i de olika kurserna, främst på det fritidspedagogiska området. Reflektion är härvidlag en mycket viktig del, både i de muntliga seminarierna och de skriftliga uppgifterna. En betydelsefull uppgift med anknytning till detta område finns i termin 5, i kursen FUK200. Uppgiften som genomförs ute i studenternas VFU-skolor handlar om att identifiera, planera och genomföra ett utvecklingsarbete för att förbättra verksamheten för eleverna. Uppgiften som sådan beskrivs ovan i sista stycket under mål 1, som exempel på kopplingen mellan teori, ämneskunskaper i fritidspedagogik och praktisk verksamhet. Men i det här sammanhanget vill vi peka på de kriterier som gäller för godkänt för denna uppgift: *Att din text innehåller en redogörelse för hur ett utvecklingsarbete på den egna VFU-skolan kan genomföras där verksamhetens utvecklingsbehov, fritidshemmets mål och ett vetenskapligt förhållningssätt synliggörs i syfte att utveckla kvaliteten i fritidshemsverksamhet* och för betyget VG även: *Att din text visar att du har en fördjupad förståelse och reflektion för hur utvecklings- och utvärderingsarbete kan utgöra instrument för utveckling av fritidsverksamhet.*

I den sista kursen med fritidspedagogiskt fokus, FAR400, i utbildningens sista termin, är uppgiften under den fyra veckor långa VFU-perioden att, i möjligaste mån, ta över handledarens samtliga uppgifter i fritidshem och skola, självständigt planera, genomföra och utvärdera undervisning och ta ansvar för och delta i den dagliga verksamheten. Utöver examinationen av VFU-perioden (se mål 4) sammanfattar studenterna också sina erfarenheter i ett skriftligt arbete som ska visa att de, med utgångspunkt i forskning och erfarenhetsbaserad kunskap, kritiskt kan reflektera över egen undervisning, läraruppdraget och lärarprofessionen. Uppgiften fokuserar särskilt på deras insikter om samarbete med vårdnadshavare och deras erfarenheter från verksamheten som ska knytas till kursens litteratur inom detta område.

Men utöver detta tillkommer ytterligare en examination som avslutning på denna kurs, en självvärdering som rör förmågan att på ett kritiskt och konstruktivt sätt granska egna uppnådda kunskaper och färdigheter, med avseende på såväl själva kursen som utbildningen som helhet. Självvärderingen utgår från samtliga examensmål för grundlärare mot fritidshem och studenterna gör för vart och ett av dessa en bedömning av den egna förmågan. Instruktionen är att identifiera områden där de anser att de utvecklats väl, men också områden som de anser sig behöva arbeta mer med. Studenterna diskuterar också sina egna bedömningar med VFU-handledaren. Examinator utgår i sin bedömning från samma beskrivningar som vid trepartssamtalet, med tillägget att även förmågan till självreflektion bedöms. Ett av kriterierna för VG på uppgiften är exempelvis: *att du kan problematisera din undervisning och ditt förhållningssätt och diskutera detta ur olika perspektiv.*

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

- visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Målet finns som innehåll, helt eller delvis, i många av programmets kurser. Samtliga kurser inom det fritidspedagogiska området kan sägas knyta an till detta mål, liksom ämnesspecifika kurser som behandlar områden som IKT och media (DVM200) och bedömning (BFS200) samt i flera UVK-kurser, främst BUS200 som behandlar barns och ungdomars identitet och livsvillkor. Målet examineras i sin helhet i fem av inriktningens kurser och delvis i ytterligare tre.

Progressionen på området kan beskrivas som en successivt fördjupad kunskap om barns och ungdomars villkor i det moderna samhället, och hur dessa villkor påverkar fritidshemmets arbete och lärarnas möten och samspel med elever och deras vårdnadshavare. Den etiska grunden för fritidslärares förhållningssätt och arbetet i fritidshemmet, som den uttrycks i skolans värdegrund, är en viktig utgångspunkt och uppmärksammas kontinuerligt genom hela utbildningen. De återkommande kursmålen runt värdegrund, etik och samhällsfrågor fördjupas och knyts efter hand till specifika områden, som förhållningssätt i samverkan med föräldrar och etiska och samhälleliga perspektiv som rör likvärdighet, jämlikhet, normkritik, hållbar utveckling och inte minst, dagens digitaliserade mediasamhälle. En viktig aspekt är här att främja en efterhand allt mer utvecklad förmåga till vetenskapligt kritisk granskning, inte minst av samhälleliga fenomen som klass, etnicitet och genus, identitet och samhälleliga normer, alltsammans faktorer som påverkar mötet mellan lärare, elev och vårdnadshavare.

Tabell 6. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet (Mål 6)

Kurs	Exempel på mål
PUL100 Termin 1	- visa grundläggande kunskaper om barns rättigheter och om etik i det pedagogiska arbetet
FAR110 Termin 1	- i sin verksamhetsförlagda utbildning kunna kommunicera med elever och vuxna och kunna verka i enlighet med fritidshemmets värdegrund
NTM100 Termin 2	- kunna diskutera naturvetenskap, teknik och miljö i ett hållbarhetsperspektiv
SMG105 Termin 3	- på ett tydligt och respektfullt sätt kunna kommunicera med elever och deras vårdnadshavare samt visa förmåga att verka i enlighet med fritidshemmets uppdrag och värdegrund
FRL200 Termin 4	- visa förmåga att kritiskt granska fritidshemmets verksamhet ur ett likvärdighets- och jämlikhetsperspektiv med särskild inriktning mot konflikthantering och kamratrelationer
VFU208 Termin 4	-ur ett normkritiskt perspektiv kunna analysera såväl den egna undervisningen som fritidshemmets verksamhet
FUK200 Termin 5	- kunna visa hur elevers perspektiv och erfarenheter kan synliggöras genom utvärdering, samt hur systematiskt kvalitetsarbete kan utformas och användas i syfte att öka elevers inflytande och delaktighet

BUS200 Termin 4	<ul style="list-style-type: none"> - visa kunskaper om barns sociala relationer och identitetsskapande i relation till sociala kategoriseringar såsom klass, etnicitet och genus - kunna redogöra för socioekonomiska faktorerens betydelse för barns och ungdomars vardagsliv, utbildning och hälsa, samt skolans och fritidshemmets betydelse för att bryta eller återskapa ojämlikhetsmönster - visa grundläggande kunskaper om betydelsen av migrationsprocesser och flerspråkighet för elevers lärande och identitet, samt hur undervisning för nyanlända elever kan organiseras för att stödja kunskapsutveckling och inkludering - kunna redogöra för skolans och fritidshemmets ansvar för att skydda och stödja elever som far illa eller lever i olika former av utsatthet, samt hur detta kan ske i samverkan mellan olika yrkesgrupper - visa kunskaper om olika samlevnadsformer samt kroppsuppfattning och sexualitet i relation till identitet och samhälleliga normer och hur det kan behandlas i undervisningen
BFS200 Termin 5	- kunna diskutera bedömningspraktiker inom fritidshem och skola i förhållande till frågor om makt, differentiering och likvärdighet såväl på verksamhets- som samhällsnivå
DVM200 Termin 5	<ul style="list-style-type: none"> - visa fördjupade kunskaper om demokrati- och värdegrundsarbete på fritidshemmet i ett mediaperspektiv - visa kunskaper om barns etik och värderingar i relation till digitala världar, i ett kritiskt perspektiv

En mycket viktig del i det fritidspedagogiska arbetet rör demokratifostran och elevinflytande, med utgångspunkt från den tidigare beskrivna grunden i barnperspektiv och barns perspektiv. Värdegrund, demokratifostran och barns inflytande är perspektiv som uppmärksammas i flera av studenternas examinationsuppgifter på olika områden men också i fältstudier, som i FRL200, där studenterna undersöker den egna VFU-platsens sätt att hantera frågor om elevers inflytande och delaktighet, via observationer och intervju med handledaren. Studenterna utbyter senare i seminarieform sina iakttagelser och erfarenheter och sekvensen följs upp med föreläsning och litteraturläsning, litteratur som senare återkommer i ett avsnitt av kursens sammanfattande hemtentamen

UVK-kursen *Barns och ungdomars identitet och livsvillkor i det senmoderna samhället* (BUS200) spelar en central roll för studenternas kunskap om och förståelse av viktiga samhällsfenomen och en rad socioekonomiska faktorer som påverkar barns och ungdomars liv idag. Detta utgör i sin tur en viktig bakgrund till studenternas förmåga att på ett kritiskt sätt göra bedömningar av de situationer de möter i sin professionella roll. Kursen examineras i fem seminarier som föregåtts av studiegruppsarbete samt ett individuellt paper om hur barns och ungdomars vardagsliv, utbildning, hälsa och framtid påverkas av förhållanden i samhället och i skolan (denna uppgift beskrivs under mål 2). De fem examinerande seminarierna behandlar *kränkande behandling, nyanlända elever, barn i utsatta livssituationer, kropp och sexualitet* samt *sociala relationer*. Kursen beskrivs ytterligare i avsnittet Jämställdhet nedan.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

Jämställdhetsperspektivet finns med som ett av flera perspektiv i Grundlärarprogrammet och återfinns i en stor del av kurserna på programmet. I kursen Barns och ungdomars identitet och livsvillkor i det senmoderna samhället (BUS200), som är en kurs som samläses av Grundlärarprogrammets tre inriktningar, är intersektionella perspektiv, inklusive jämställdhet, särskilt framträdande. I kursen behandlas och examineras exempelvis områden som ska göra de blivande grundlärarna medvetna om ojämlikhetsstrukturer och förbereda dem för hur de som lärare i förskoleklass, fritidshem och skola ska motverka ojämställdhet, ojämlikhet och andra intersektionella maktordningar. Studenten ska, för att få godkänt betyg på kursen visa kunskaper om 1) barns sociala relationer och identitetsskapande i relation till sociala kategoriseringar såsom klass, etnicitet och genus och 2) visa insikter i hur exkludering och inkludering skapas i skolan och fritidshemmet och kunna föreslå strategier för att på lång och kort sikt motverka mobbningsituationer, kränkande behandling och utanförskap. För att möjliggöra att studenterna når målet används i kursen olika undervisningsformer. En inledande föreläsning syftar till att skapa medvetenhet om hur det egna förhållningssättet inverkar på jämställdhetsarbetet. Arbetet fördjupas genom en blandning av egna reflektionsuppgifter, studiegruppsuppgifter, tvärgruppsseminarier och övningar som ska synliggöra hur deras egna medvetna och omedvetna perspektiv och handlingar kan inverka på jämställdhets- och jämlikhetsarbetet. De lärandemål i kursen som berör jämställdhet och jämlikhet (se ovan) examineras genom en skriftlig tentamen och ett muntligt seminarium där studenterna med hjälp av centrala begrepp och andra relevanta referenser i kurslitteraturen ska visa kunskaper om barns hälsa och identitetsskapande i relation till social klass, etnicitet och genus samt kunna diskutera hur de kan främja elevers förutsättningar att uppnå mål i läroplanen exemplifierat genom den nuvarande, det vill säga Lgr11.

Utöver att jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv behandlas i högskoleförlagda kurser prövas också studentens förmåga att i undervisningssituationer tillämpa ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv då det ingår som ett betygskriterium i de examinerande besöken, då i form av att kunna förankra fritidshemmet och/eller skolans värdegrund i den pedagogiska praktiken.

Studentpopulationen

Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem är ett program med relativt jämn fördelning av män och kvinnor. Av de som började inriktningen hösten 2017 var 39 % män och 61 % kvinnor. Genomströmningen från utbildningsstart till dags dato i de olika startkullarna pendlar mellan 53–97 %, med en genomsnittlig genomströmning på 74 %.⁸ De flesta avhoppet kommer under inriktningens första år,

⁸ Noteras bör att enbart fyra kullar avslutat sina studier. För övriga kullar har vi hämtat siffrorna för antal registrerade studenter på sista kursen hösten 2017. Kullen som startade 2017 har därför bara gått en termin på utbildningen.

oftast redan under första terminen. Männen tenderar att inte slutföra sina studier i lika stor utsträckning som kvinnorna (67 % resp 79 %). I arbetslaget pågår diskussioner hur studenter, oberoende av kön, kan stödjas i sina studier. Det är en svår balansgång att å ena sidan ge både män och kvinnor goda förutsättningar till yrkesblivande och andra sidan avstå från att medvetet eller omedvetet konstruera män och kvinnor som olika.

Jämställdhet ur ett organisationsperspektiv

Med utgångspunkt i regeringsuppdraget till universitet och högskolor att arbeta med jämställdhetsintegrering, har Högskolan Väst tagit fram en plan för hur arbetet ska planeras, bedrivas och implementeras på ett systematiskt sätt på alla nivåer och i alla delar av verksamheten. Alla programråd har exempelvis fått i uppdrag att kartlägga intersektionella perspektiv i utbildningarna och i detta arbete inkludera studenter. Utifrån resultatet ska handlingsplaner upprättas för att utveckla och säkra dessa perspektiv i utbildningarna (VP 2018–2020). En aktivitet som redan har påbörjats i syfte att säkra likabedömning är att samtliga salstentor nu bedöms anonymt. Ett utvecklingsarbete pågår för närvarande för att möjliggöra att även hemtentamina ska bedömas anonymt.

För att möjliggöra att samtliga lärare kan applicera jämställdhetsperspektivet och andra intersektionella perspektiv i undervisningen, arbetar lärarlagen med värdegrundsfrågor och normkritik. Som exempel på detta arbete har institutionen haft pedagogiska dagar för alla anställda som handlat om värdegrunds-dilemman (juni 2016) och normkritik (juni 2017). Avdelningen där lärarutbildningen organisatoriskt är placerad har också en didaktiskt inriktad seminarier serie om ”rasism”, som leds av två professorer. Under hösten 2018 kommer seminariegruppen att utvecklas till en forskningsgrupp där både lektorer och adjunkter kommer att medverka. I samband med regeringsuppdraget om jämställdhetsintegrering har lärosätet skapat en högskolepedagogisk kurs i normkritik (5 hp) som ingår i den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen.

De senaste åren har institutionen, som ovan beskrivits, aktivt arbetat med intersektionella perspektiv integrerat i det ordinarie kvalitetsarbetet. Vi ser det även som viktigt att vi på Högskolan Väst aktivt arbetar för jämställdhetsperspektivet genom att ha ett Grundlärarprogram med ett normkritiskt perspektiv, men också att vi organisatoriskt arbetar normkritiskt. Vi behöver exempelvis hitta bättre former för att systematiskt arbeta med rekrytering av studenter och personal, men också för att mer än idag använda lärarkompetens över programgränserna och utjämna den sneda könsfördelningen i personalgrupperna. Vi kommer även utvärdera förutsättningarna för män och kvinnor att hantera sitt lärar- och forskningsuppdrag och därigenom hur mäns och kvinnors tjänster planeras (undervisning, forskning, lednings- och utvecklingsuppdrag).

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

*Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp.
Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter*

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Institutionen för individ och samhälle har ett särskilt framtaget kvalitetssäkringsprogram som ska säkra kvaliteten i samtliga kurser och program. Programmet innebär att innehållet i utbildningarna och organiseringen/förutsättningarna för densamma ska behandlas proaktivt samt följas upp kontinuerligt.

För att skapa goda förutsättningar för utbildningens kvalitet finns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan utbildningens olika aktörer (kursansvarig, examinator, programansvarig, VFU-utvecklingsledare, programrådsordförande, utvecklingsledare, avdelningschef etc.). Denna finns formulerad i en arbetsbeskrivning som revideras årligen. I de avdelnings- och programmöten som hålls månatligen tas också frågor upp, av både organisatorisk och innehållslig art, för att samtliga lärare på programmet ska ha väsentlig kunskap för att kunna genomföra sitt uppdrag rättssäkert och med hög kvalitet. Samtliga nyanställda lärare får också, förutom en individuell mentor, en introduktion om verksamhetsidén och om gällande riktlinjer och rutiner.

För att få en ändamålsenlig styrning av de olika lärarprogrammen träffas avdelningschefer, programansvariga, VFU-utvecklingsledare, VFU-administratörer, utvecklingsledare och företrädare för samverkansorganisationen, Forum för skolutveckling, kontinuerligt för att gemensamt lägga upp arbetet i de olika lärarprogrammen. Tillsammans formuleras och utvärderas exempelvis den verksamhetsplan som utgör fokus för avdelningens utvecklingsarbete på kort och lång sikt och som sedan ligger till grund för gruppens och programmets utvecklings- och kvalitetsarbete.

För att säkerställa kvalitet på organisatorisk nivå arbetar avdelningscheferna med årliga kompetensförsörjningsplaner och med planering och uppföljning av kompetensutvecklingstiden för befintlig personal, i relation till de mål och visioner som satts upp i både institutionens och avdelningens verksamhetsplanering.

När det gäller kvalitetsarbetet i inriktningen och programmet som helhet är det arbete som sker i programrådet väsentligt. Programrådet (delas med Förskolläraryrket) har både ett proaktivt och reaktivt ansvar. Det proaktiva ansvaret innebär bland annat att kvalitetsgranska de policydokument som styr utbildningen (utbildningsplaner, kursplaner). Policydokumenten fastställs därefter av prefekt. Programrådet består av ledamöter med för utbildningen centrala ämneskompetenser, yrkeskompetens och vetenskaplig kompetens. Programrådet leds av en disputerad lärare/forskare som också har rollen som utvecklingsledare för lärarutbildningen. I programrådet är avdelningschefen adjungerad, för att ha möjlighet att hålla samman linjestyrningen och den kollegiala kvalitetsstyrningen. I programrådet finns tre studentrepresentanter och en verksamhetsrepresentant, för att bredda såväl inflytande som perspektiv. Förutom granskning av policydokument följer programrådet upp kursvärderingar, kursrapporter (se nedan), planerar kvalitetskonferenser (se nedan) och handhar andra strategiska kvalitets- och utvecklingsfrågor.

Till varje kurs finns förutom kursplan ett kurs-PM, som beskriver innehåll och upplägg i kursen samt kursens examinationsuppgifter och betygskriterier. Syftet med kurs-PM är att det ska fungera som en del i den konstruktiva länkningen och skapa en transparens beträffande krav och förväntningar för studenterna.

Varje kurs följs årligen upp genom en peer-review-process, där en lärare från något av lärarutbildningsprogrammen granskar kursens innehåll och upplägg utifrån i förväg fastställda aspekter. Uppföljningen kommuniceras genom ett samtal med kursansvarig och/eller med lärarlaget och dokumenteras i en kursrapport. Kursrapporterna lämnas till programansvarig som underlag för det årliga programuppföljningsarbetet, vilket redovisas i en programrapport. Liksom för kursrapporten styrs innehållet i det som följs upp av fastställda aspekter. Kurs- och programrapporterna handhas även av programrådet och delges därefter prefekten. Förutom de interna programutvärderingarna deltar Högskolan Väst i lärarutbildningskonventets årligen genomförda alumnutvärderingar.

Utifrån de resultat som framkommer i uppföljningsarbetet (kurs- och programrapporter) planerar programrådet, i samarbete med avdelningschef, terminsvisa kvalitetskonferenser. Kvalitetskonferenserna är framåtsyftande och skapar förutsättningar för utveckling av programmets kvalitet. Under 2015 och 2016 fokuserades utvecklingsarbetet på konstruktiv länkning och kvalitetssäkring av examinationer. Förutom detta innehåll har tid avsatts till vetenskaplig progression och forskningsanknytning där arbetet inledningsvis lades på kartläggning. Detta följdes sedan upp för att se hur tydlighet och progression har utvecklats. Under hösten 2017 har arbetslagen i samtliga lärarprogram arbetat med digitalisering.

Kvaliteten i examensarbetet är ett annat särskilt prioriterat område inom Förskolläraryrket och Grundläraryrket (som samarbetar avseende metodkurser och organisering av examensarbetskurserna). Förutom årliga kursträffar (med samtliga handledare och examinatore) och examinatorträffar, leder kursansvariga lärare kvalitetsmöten där handledare och examinatore träffas och diskuterar kvaliteten i tidigare examinerade examensarbeten. Syftet med detta är att skapa gemensamma förhållningssätt beträffande kravnivåer etc. Dessutom erbjuds träffar för handledare under examensarbetenas gång, för att stämma av handledningsprocessen och innehållet i examensarbetena. Under 2016 gjordes också en extern granskning av våra examensarbeten på Förskolläraryrket och Grundläraryrket vars resultat följts upp i lärarlaget. I framtiden behöver detta arbete fortsätta, då vi erfarit att examensarbetenas innehåll och kvalitet i viss utsträckning skiljer sig åt mellan programmen. En åtgärd är att handledare och examinatore ska samarbeta över program- och inriktningsgränserna så att inte olika kulturer, med särskilda kravnivåer, skapas inom enskilda program. Dessa åtgärder kommer att iscensättas inför nästa kursomgång. Våren 2019 startar dessutom en för lärarutbildningen intern högskolepedagogisk kurs som ska sätta fokus på olika teorier och metoder som används i examensarbetena. Forskare och lärare med metodologiska specialkompetenser kommer att undervisa i kursen för att lärarlaget gemensamt ska utveckla sina metodologiska kunskaper, i syfte att bättre kunna handleda studenterna i deras examensarbeten.

Den interna organiseringen av kvalitetsarbetet ser Högskolan Väst som en styrka i Grundläraryrket. Den kollegiala utgångspunkten i kvalitetsarbetet har på ett positivt sätt bidragit till utvecklingen. Arbetslaget i inriktningen mot fritidshem har ägnat mycket tid åt att utveckla inriktningen med examensmålen som tydlig utgångspunkt. På så sätt har alla lärarna fått inblick i och kunskap om inriktningens samtliga kurser, vilket gett förutsättningar för helhetssyn, progression (yrkesmässig, ämnesdidaktisk och vetenskaplig) och skapat grunden för att en gemensam kvalitetskultur ska genomsyra inriktningen och programmet som helhet. Arbetet har också lett till att vi har uppmärksammat brister i programmet och kunnat inleda förändringsarbete för att åtgärda dessa (se vidare utvecklingsområden nedan).

Ett kvalitetsmått som har arbetats fram i samband med utvecklingen av kurs- och programrapporterna är genomströmningsanalyser på kurs-, inriktnings- och programnivå. Med hjälp av dessa kan underlag tas fram som visar i hur hög grad studenterna (män resp. kvinnor) påbörjar och får godkänt resultat på kurser i programmet, men också när studenterna avslutar sina studier och om det finns trender beträffande vilka kurser som studenterna har svårt respektive lätt att få godkänt betyg i. För jämförande analys har

motsvarande uppgifter samlats in sedan 2011 då Grundlärarprogrammet startade (se bedömningsområde Jämställdhet för analyser av jämställdhetsperspektivet inom programmet).

Tidigare definierade utvecklingsområden

För att stödja studenternas möjligheter att klara sina studier har resurser de senaste åren satsats på att tidigt i programmet ge stöd för utveckling av vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande. Satsningen grundas på interna uppföljningsarbeten som visat att många studenter har svårt att formulera sig på det sätt som krävs på en akademisk yrkesutbildning. Resurserna kommer från den kvalitetssatsning departementet gjort för vissa utbildningsområden (HA/SA/JU/LU), men också genom en omfördelning av resurserna inom programmet. Satsningen är dock så ny att en utvärdering inte kunnat göras ännu. Förutom undervisningsinsatser erbjuds studenter systematiskt stöd via Språk- och textcentrum och Mattejouren. För studenter som har dokumenterade funktionsnedsättningar finns dessutom särskilda resurser att tillgå, genom avdelningen för studentstöd.

Ett annat område som särskilt fokuserats under de senaste åren är den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU. En tydligare organisation och tydligare verktyg har skapats för att kvalitetssäkra att studenter som godkänns i kurser med VFU har de nödvändiga kunskaper och kompetenser som krävs av en grundlärare med inriktning mot fritidshem. Arbetet har genomförts av VFU-utvecklingsledare och programansvarig i samverkan med inriktningens VFU-team, bestående av lärare på med yrkeskompetens för fritidshemmet. För att säkerställa att studenterna når de examensmål som tränas och prövas genom den verksamhetsförlagda utbildningen finns en VFU-progressionsplan som visar den konstruktiva länknings från examensmål till lärandemål i kurserna. VFU-teamet träffas kontinuerligt och arbetar proaktivt med VFU-utveckling, men följer också upp studenternas resultat i den verksamhetsförlagda utbildningen och sambedömer studentprestationer i kurserna. För att säkerställa kvaliteten sker också ett systematiskt arbete i syfte att stärka relationen till VFU-handledarna och erbjuda stöd för uppdraget. VFU-handledarna bjuds in till samverkansmöten med VFU-utvecklingsledare och VFU-teamen minst en gång per år. De kursansvariga lärarna för VFU-kurserna har också utvecklat informationsspridningen om kurserna, bland annat genom att skapa filmer där de berättar om kursens syfte och innehåll samt vad som bedöms i kursen. Då flera av VFU-områden ligger långt från lärosätet har dessa filmer fungerat som komplement till andra informationskanaler.

Det är också tydligt att den pågående lärarbristen i kommunerna medför en större omsättning på VFU-handledare, vilket i sin tur fordrar en än mer aktiv kommunikation med såväl befintliga som nya VFU-handledare, för att säkerställa att handledarna får adekvat information om uppdraget. Utöver det huvudsakliga syftet att arbeta för en likvärdig VFU för alla studenter, är målet med det fortlöpande samarbetet med VFU-områdena att de verksamma lärarnas perspektiv och kunskap förs in i såväl utbildningsinnehåll som bedömningsunderlag.

Ytterligare ett utvecklingsområde som är under arbete gäller utbildningen för förskoleklassen, ett kompetensområde som delas av förskollärarprogrammet, grundlärarprogrammets inriktning mot F-3 och inriktningen mot fritidshem och som därför bör ingå på ett likvärdigt sätt i alla tre inriktningarna. Programrådet har prioriterat detta område genom att förtydliga lärandemålen i kursplanerna och genom att lärarlaget tillsammans utvecklar sin kunskap om dessa områden med hjälp av läsning av gemensam forskning etc.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Att studenterna ska kunna ta aktiv del i utvecklingen av utbildningen är en viktig utgångspunkt på Högskolan Västs grundläroprogram med inriktning mot fritidshem, och studentinflytandet sker på olika sätt. För att kunna ha inflytande är det viktigt med transparens beträffande information om utbildningen. Som verktyg för information till studenterna finns lärplattformen DisCo.

Kurs- och programvärderingar

I relation till utveckling av kurser genomförs kursvärderingar i samtliga kurser (HF kap 1, § 14). Lärosätet använder kursvärderingssystemet Evasys, som är kopplat till lärplattformen DisCo. Genom Evasys får studenterna möjlighet till en individuell och anonym kursvärdering. Kursansvarig lärare sammanställer och analyserar resultatet efter kursens slut och resultatet publiceras på DisCo, så att både studenter som avslutat kursen och studenter som ska gå kommande kursomgång kan se resultatet. Resultatet av föregående kursomgångs kursvärdering, och de eventuella åtgärder som gjorts, presenteras också som rutin vid varje ny kursintroduktion. Svarsfrekvensen är dock låg på de automatgenererade kursvärderingarna (i genomsnitt svarade 31 % på kursvärderingarna under 2017). Programrådet har därför dels gjort analyser av orsakerna till den låga svarsfrekvensen, dels analyserat utformningen av kursvärderingarna. På programmöten och kvalitetsdagar har sedan frågan om hur studenterna kan göras mer delaktiga diskuterats. Som komplement till de automatgenererade kursvärderingarna genomförs därför numera kompletterande kursvärderingar i många kurser. Dessa sker såväl muntligt som via digitala verktyg och används för både formativa och summativa syften.

Efter studietiden på Grundläroprogrammets inriktning mot fritidshem genomför studenterna anonyma, individuella programvärderingar. Liksom kursvärderingarna har dessa en låg svarsfrekvens (ca 10–15%). Flera försök har gjorts för att öka studenternas medverkan, exempelvis görs programvärderingen från och med våren 2018 i samband med ett undervisningspass. Förutom kurs- och programvärderingar genomför programansvarig kontinuerligt studentdialoger med grupper av studenter. Som komplement till den egna programvärderingen deltar Högskolan Väst i lärarutbildningskonventets alumnutvärdering. Resultatet av kurs- och programvärderingarna används i det interna kvalitetsarbetet (se bedömningsområde Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Bristen på intresse för att delta i formella utvärderingsinsatser är dock ett problem. Här behöver ytterligare åtgärder vidtas och former utvecklas för att få fler studenter aktiva. Målet är att utveckla arbetet med både studentdialoger och samarbetet med alumner för att nå dithän. Under 2018/2019 kommer hela lärosätet att byta lärplattform (Canvas). Genom detta byte ser vi förbättrade möjligheter till kommunikation med studenterna under kursens gång, vilket troligen inte bara kommer att utveckla möjligheterna till läraaktiviteter utan också positivt kommer att påverka möjligheten för studentinflytande under pågående kurs.

Övriga formella och informella insatser för studentinflytande

Studenter är representerade i programrådsarbetet och deltar i alla de kvalitetssäkrande aktiviteter som programrådet arbetar med. Studentrepresentanterna inbjuds också på avdelningens kvalitetskonferenser.

Avdelningschef, programansvarig och prefekt har också kontinuerlig kontakt med företrädare för kårstyrelsen.

Ett exempel där studenternas synpunkter varit viktiga är det utvecklingsarbete som genomförts inom Grundlärarprogrammet och som handlat om utveckling av examinationer och examinationsformer. I detta utvecklingsarbete intervjuades ett antal studenter om hur de såg på de examinationsformer som används och deras syn på vilka examinationsformer som bidrar till lärande.

Förutom de formella och informella möjligheterna för studenter att ha inflytande på utbildningen, formativt såväl som summativt, innebär antalet studenter i inriktningen att det är lätt för studenter och lärare att kommunicera. Lärarnas arbetsrum är placerade i nära anslutning till de ytor där studenterna kan sitta och arbeta, vilket gör det enkelt att söka upp lärare när det är något de vill diskutera.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Då Högskolan Väst har ett särskilt uppdrag och en inriktning mot arbetsintegrerat lärande (AIL) är arbetslivsperspektivet väl integrerat i lärarutbildningen. Högskolan Västs bärande idé, att skapa kunskap i samverkan – gör all samverkan till en central strategi för att uppnå hög kvalitet i utbildning och forskning. Med samverkan avses ett ömsesidigt utbyte av kunskap, kompetens och lärande i mötet mellan akademi, arbetsliv och omgivande samhälle. Samverkan ska vara forskningsanknuten och utbildningsanknuten och sker främst inom ramen för Arbetsintegrerat lärande. Högskolan Väst har regeringens uppdrag att utveckla Arbetsintegrerat lärande (AIL) och bedriver också forskning inom området. Arbetslivsperspektivet är också väl integrerat i lärarutbildningen.

Inriktningen mot fritidshem inom Grundlärarprogrammet på Högskolan Väst har konstruerats med utgångspunkten att vara relevant och förbereda för fritidsläraryrket, vilket kommer till uttryck i såväl policydokument (kursplaner och kurs-PM) som i genomförandet av utbildningen. Konkret innebär detta exempelvis att (ämnes-)didaktik och (ämnes-) teori integreras med varandra och genom att VFU på ett tydligt sätt knyts till de högskoleförlagda studierna. Arbetslaget arbetar med att skapa förutsättningar för progression i studenternas lärande och ansvarstagande, på ett sätt som syftar till att förbereda dem inför ett föränderligt arbetsliv. Det innebär exempelvis att innehållet i utbildningen ska vara långsiktigt hållbart och inte knutet till vare sig tidsmässig eller geografisk kontext. Avvägningar görs därför beträffande konkretisering respektive långsiktigt hållbara teorier om lärande, undervisning och ämnesdidaktik. Att skapa en långsiktigt hållbar lärarkunskap handlar också om att kunna teoretisera om och problematisera innehållet i utbildning och undervisning och de förutsättningar som skapas för elever och fritidslärare att lära och utvecklas i fritidshemmet.

Två utvecklingsområden som särskilt uppmärksammats är digitalisering och fritidslärares uppdrag att i sin verksamhet leda andra vuxna i den pedagogiska verksamheten. Den senare frågan har aktualiserats utifrån förutsättningen att andelen grundlärare med fritidshemsinriktning i barngrupperna har minskat de senaste åren, vilket ställer nya krav på den enskilde läraren. Beträffande digitalisering pågår flera mindre utvecklingsarbeten inom programmet som helhet och frågan behandlas även över programgränserna inom lärarutbildningen. Högskolan satsar dessutom ca 20 miljoner kronor på utvecklingsprojekt om digitalisering under perioden 2018–2023, som kommer att påverka även verksamheten i Grundlärarprogrammet och dess inriktningar.

Samverkan med det omgivande samhället genom VFU

Högskolan Väst har en väl fungerande VFU-organisation som tryggar att studenterna får en kvalitativt god och successivt fördjupad verksamhetsförlagd utbildning. Lärarutbildningen har i samverkan med kommuner och fristående verksamheter i regionen utvecklat en organisation bestående av VFU-områden med förskolor, förskoleklasser, fritidshem, grundskolor och gymnasieskolor. Varje VFU-område leds av en lokal VFU-samordnare. Högskolan Västs VFU-utvecklingsledare har, tillsammans med programansvariga, det övergripande ansvaret för den verksamhetsförlagda utbildningen och svarar tillsammans med skolhuvudmännens VFU-samordnare för att studenterna placeras inom rätt verksamhetsfält. Det

administrativa placeringsarbetet genomförs av lärosätets VFU-handläggare. Studenten tillhör i huvudsak samma VFU-område under hela utbildningstiden och ingår i ett arbetslag med yrkesverksamma fritidslärare. Studenterna placeras på skolor och får VFU-handledare med för studentens utbildning relevant ämnes- och/eller verksamhetsbehörighet.

Som mindre lärosäte har vi möjlighet att, utöver den nära interna samverkan som är möjlig till följd av att Grundlärarprogrammets olika innehållsliga delar samlas på en och samma institution, också utveckla nära relationer till externa samverkansparter, dvs. VFU-områden och sedermera VFU-handledare. Högskolan Väst har exempelvis ett utvecklat strategiskt samverkansarbete med regionens huvudmän. Under hösten bjuds samtliga VFU-handledare och VFU-samordnare in till lärosätet för en heldagskonferens som benämns VFU-dag. Dagen utgörs av föreläsningar om handledaruppdraget, goda exempel på handledararbete från verksamheter, kombinerat med avslutande programspecifika möten där VFU-handledarna tas emot av program- och inriktningsrepresentanter. Eftermiddagens diskussioner handlar om att formera ett gemensamt språk kring de dokument som studentens prestationer bedöms i relation till. Dessa diskussioner förs i mindre grupper med lärosätetsrepresentanter på plats, för att lyssna in och fånga upp verksamhetsrepresentanternas synpunkter och idéer i det fortsatta samarbetet med VFU-handledarna. Under vårterminen genomförs en motsvarande konferens som riktar sig till skolans styrkedja. Samverkan med kommunens skolhuvudmän handlar om huvudmannens uppdrag och roll i verksamhetsförlagd utbildning. Genom att visa på goda exempel på skolhuvudmän som i olika avseenden lyckas organisera samordnaruppdrag och/eller ge handledarna goda förutsättningar för sitt uppdrag, kan framgångsrika strategier spridas. Ytterst handlar samverkan om att ge lärarstudenter bästa möjliga förutsättningar för sin VFU, för regionens VFU-handledare att genomföra sitt handledaruppdrag samt för huvudmän att tänka strategiskt kring långsiktig kompetensförsörjning. Fritidslärarstudenterna möter också VFU-områdena i samband med en arbetsmarknadsdag. Dagen innehåller en mässa där studenterna möter och samtalar med verksamhetsrepresentanter. Fritidslärare från samverkande fritidshem ger också miniföreläsningar under teman som knyter an till pågående inriktningskurser och utgör på så sätt en koppling mellan teori och praktik som stärker professionsanknytningen i utbildningen. Arbetsmarknadsdagen blir också ett tillfälle för samtliga studenter att möta andra VFU-områden och andra verksamhetsrepresentanter än de som ingår inom studentens ordinarie placering.

Som en konsekvens av det täta samarbetet mellan Högskolan Västs lärarprogram och regionens skolverksamheter finns sedan ett par år tillbaka ett samarbete kring studenters examensarbeten med en av samverkanskommunerna. På initiativ av verksamhetsrepresentanter förmedlas verksamhetsnära frågor eller problem i den dagliga verksamheten som man vill få belysta med hjälp av lärarstudenter. Syftet med samarbetet är dels att ge studenterna uppslag på frågor som verksamma lärare brottas med/är nyfikna på, dels att ge lärarstudenterna ytterligare inblick i professionsrelaterade spörsmål. Samarbetet har ytterligare ett angeläget syfte - att studenternas examensarbeten de facto ska kännas som kunskapsbidrag och samtidigt bidra till att utveckla verksamheten i samarbetsskolorna. På sikt hoppas vi kunna formera samverkansstrukturer där studenternas studier kan få spridning och bli en naturlig del av fritidshemmets interna arbete där studenter inbjuds att presentera sina studier i samband med exempelvis arbetslagsmöten. Ett examensarbete som sker i samverkan mellan verksamheten och en student är betydelsefullt för båda parter. I mindre skala utgör studenternas utvecklingsarbeten i termin fem (se ovan under mål 1 och mål 5) ett annat exempel på anknytning till och utveckling av verksamheten på fältet. Utvecklingsarbetets innehåll tas fram i samråd mellan student och handledare på VFU-platsen och ska också förankras i arbetslaget. Ett exempel på ett särskilt framgångsrikt sådant arbete är det projekt en student gjorde förra året för att förändra och förbättra den mycket bullriga ljudmiljön på det aktuella fritidshemmet. Både personal och elever engagerades i arbetet och det ledde så småningom till att rektor avsatte tid och pengar för att genomföra samma förbättringar i skolans övriga lokaler.

Regionalt utvecklingscentrum (RUC)

Förutom arbetet med den verksamhetsförlagda utbildningen har lärarutbildningen ett regionalt utvecklingscentrum (RUC), benämnt Forum för skolutveckling som arbetar med samverkansfrågor inom utbildning och forskning. Förutom att organisera kompetensutvecklingsinsatser för förskole-, fritidshems- och skolpersonal, företrädesvis för regionen, fungerar Forum som en länk mellan HV:s forskningsmiljöer och externa aktörer (bland annat genom samverkansforskningen inom BUV). Forum för skolutveckling leds av två föreståndare som också har en del av sina tjänster i lärarutbildningarna och det finns också en vetenskaplig ledare från lärarprogrammen. Till Forum finns ett sakkunnigt råd knutet med företrädare från olika skolformer i regionen. Det sakkunniga rådet har till uppgift att vara en brygga mellan regionens verksamheter och utbildningen och forskningen på lärarprogrammen. För att stärka verksamhetsperspektivet, och därigenom förbereda grundlärarstudenterna inför arbetslivet finns också företrädare från förskolor/fritidshem/skolor i programrådet (Se bedömningsområde Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Ett utvecklingsområde som påbörjats under våren 2018 är att tillsammans med samverkansaktörerna i regionen undersöka möjligheterna att konstruera en arbetsintegrerad lärarutbildning, dvs en lärarutbildning där studenter kombinerar arbete i skolverksamhet med studier.

Arbetslivsperspektivet säkras med hjälp av en aktiv VFU-organisation som samverkar med huvudmännens olika aktörer; såväl förvaltningsnivåer som skolledare och förskol-/lärare involveras i arbetet kring studentens VFU och för innehållslig medverkan i utbildningens olika delar har vi representanter i våra beslutande organ (läs: programråd) samt i samverkansforumet RUC. Likaledes har den samverkansverksamhet som sker genom de vitala forskningsmiljöerna BUV och LINA positiv inverkan på såväl lärarnas forskningsmöjlighet, forskningsanknytningen av utbildningen och studenternas möjlighet till ett arbetslivsperspektiv i utbildningen.

Vi behöver dock fortsätta arbetet med att kvalitetssäkra utbildningen under VFU. Vi kommer att göra det bland annat genom att vidareutveckla examinationsformer som tar vara på studenternas tillämpningsförmåga. Som komplement till VFU-handledarens rådgivande bedömning av studentens prestationer under VFU används, som ovan beskrivits, bland annat videoupptagning av egen undervisning som ett sätt att synliggöra och reflektera kring den egna didaktiska förmågan.

Ett annat utvecklingsområde är alumnperspektivet. Högskolan Väst ingår i lärarutbildningskonventets alumnutvärdering och alumner finns som verksamhetsföreträdare i programrådet. Därutöver har hittills inget systematiskt arbete gjorts att nyttja den resurs som alumner kan utgöra. Lärosätet initierade under våren 2018 ett centralt projekt om alumnaverksamhet som vi kommer att utgå från i vårt kommande utvecklingsarbete kring alumnaverksamhet.